

Kjetil Sørli

Flyttemønster for utvalgte årskull i Nedre Glommaregionen

Sammenheng med utdanningsnivå
og sysselsetting

NOTAT
2002:102

Tittel: **Flyttemønster for utvalgte årskull i Nedre Glommaregionen**
– Sammenheng med utdanningsnivå og sysselsetting

Forfatter: Kjetil Sørлие

NIBR-notat: 2002:102

ISSN: 801-1702
ISBN: 82-7071-351-1

Prosjektnummer: O-1889
Prosjektnavn: Flytteeanalyse for Fredrikstad og Sarpsborg

Oppdragsgiver: Fredrikstad og Sarpsborg kommuner

Prosjektleder: Kjetil Sørлие

Referat: Hvor henter Fredrikstad og Sarpsborg sine tilflyttere? Og hvor velger barn fra de to byene å bosette seg, hvis de på permanent basis flytter?
De som flytter fra byene har mer utdanning enn de som kommer inn, men er ikke i større grad i arbeid. I begge byene er lokalbefolkningen, de som ikke har flyttet når de kommer i 30-35 års alderen, i størst grad i arbeid, selv om de har mindre utdanning enn både til- og fraflyttede. Vi har her fulgt årskullene født på 1960-tallet på landsbasis fra de var 15 år, og sett på utviklingen for de to byene hver for seg ved å sammenligne mønsteret for de siste kullene med de foregående.

Sammendrag: Norsk

Dato: Januar 2002

Antall sider: 39

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gautstadalléen 21, Postboks 44 Blindern
0313 OSLO

Vår hjemmeside: Telefon: 22 95 88 00
Telefaks: 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
<http://www.nibr.no>

Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2002

Forord

Dette notatet er laget på oppdrag for Fredrikstad og Sarpsborg kommuner. Hensikten er få vite mer om hva som kjennetegner dem som i det lange løp flytter til, og dem som flytter fra de to byene. Oppdraget er utført ved bruk av Statistisk sentralbyrås registerbaserte flyttehistoriemateriale, og gjort i samarbeid mellom Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og Statistisk sentralbyrå (SSB). Alle personer født på 1960-tallet som har vokst opp i en av de to byene, eller meldt flytting til en av dem etter fylte 15 år, er med i undersøkelsen. Kun personer som bodde i Norge som 15-åringer inngår.

Oslo, januar 2002

Ove Langeland
Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt	3
Sammendrag	5
1 Innledning	8
1.1 Spørsmål, problemstillinger og litt drøfting	8
1.2 Samleoversikter over bofasthet og flytting inn og ut av byene i løpet av aldersfasen 15-35 år.	10
1.3 Studiet av endring: Resultat av bofasthet og flytting gjennom fasen 15-30 år, observert for to på hverandre følgende femårskull	12
1.4 Lavere utdanningsinnslag enn på landsbasis i begge byer, og begge blir hengende ytterligere etter i utdanningsutviklingen	13
2 Flyttere til og fra Fredrikstad	16
2.1 Hvor kommer tilflytterne til Fredrikstad fra?	16
2.2 Hvor flytter folk fra Fredrikstad hen?	21
2.3 Hvordan er lokalbefolkningen og flytterne fordelt på utdanning?	23
2.4 Hvordan er lokalbefolkningen og flytterne sysselsatt?	25
3 Flyttere til og fra Sarpsborg	28
3.1 Hvor kommer tilflytterne til Sarpsborg fra?	28
3.2 Hvor flytter folk fra Sarpsborg hen?	32
3.3 Hvordan er lokalbefolkningen og flytterne fordelt på utdanning?	36
3.4 Hvordan er lokalbefolkningen og flytterne sysselsatt?	38

Tabelloversikt

Tabell 1.1	<i>Bofasthet, tilbakeflytting, fraflytting, tilflytting og videreflytting i Fredrikstad og Sarpsborg. Årskull født 1960-64 fulgt fra de var 15 til 35 år, personer bosatt i Norge ved begynnelsen og slutten av fasen pr. 100 15-årige gutter og jenter i hver by.....</i>	10
Tabell 1.2	<i>Bofasthet, tilbakeflytting, fraflytting, tilflytting og videreflytting i Fredrikstad. Årskull født 1960-64 og 1965-69 fulgt fra de var 15 til 30 år, personer bosatt i Norge ved begynnelsen og slutten av fasen. Pr. 100 15-årige gutter og jenter i hver by. ....</i>	12
Tabell 1.3	<i>Bofasthet, tilbakeflytting, fraflytting, tilflytting og videreflytting i Sarpsborg. Årskull født 1960-64 og 1965-69 fulgt fra de var 15 til 30 år, personer bosatt i Norge ved begynnelsen og slutten av fasen. Pr. 100 15-årige gutter og jenter i hver by.....</i>	13
Tabell 1.4	<i>Utdanningsinnslag i ungdomsgruppa før flytting og i voksengruppa etter flytting i Fredrikstad. Indekser, landsinnslaget i hver utdanningsgruppe lik 100. Utdanning registrert på 30-årstrinnet, også for ungdomsgruppen .....</i>	14
Tabell 1.5	<i>Utdanningsinnslag i ungdomsgruppa før flytting og i voksengruppa etter flytting i Sarpsborg. Indekser, landsinnslaget i hver utdanningsgruppe lik 100. Utdanning registrert på 30-årstrinnet, også for ungdomsgruppen. ....</i>	14
Tabell 2.1	<i>Tilflytterne til Fredrikstad på 35-årstrinnet fordelt etter hvor de bodde som 15 åringer. Årskullene født 1960-64. Prosent .....</i>	16
Tabell 2.2	<i>Tilflytterne til Fredrikstad på 30-årstrinnet fordelt etter hvor de bodde som 15 åringer. Årskull født 1960-64 og 1965-69. Prosent. ....</i>	18
Tabell 2.3	<i>Fraflyttede fra Fredrikstad fordelt etter hvor de bodde som 35-åringer. Årskullene født 1960-64. Prosent av alle som hadde flyttet ut etter fylte 15 år. ....</i>	21
Tabell 2.4	<i>Antall tilflyttere, fraflyttede og tap/gevinst gjennom aldersfasen 15-35 år etter kjønn og region. Prosent av kullstørrelsene i Fredrikstad på 15-årstrinnet. ....</i>	22
Tabell 2.5	<i>Fraflyttede fra Fredrikstad fordelt etter hvor de bodde som 30-åringer. Årskull født 1960-64 og 1965-69. Prosent av årskullene på 15-årstrinnet. ....</i>	23
Tabell 2.6	<i>Andel med lav, middels og høy utdanning i landsbefolkningen på 30-årstrinnet. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Prosent. ....</i>	24
Tabell 2.7	<i>Avvik fra landets utdanningsfordeling på 30-årstrinnet, for lavt, middels og høyt utdannede. Lokal befolkning, fraflyttede og tilflyttere gjennom aldersfasen 15-30 år i Fredrikstad. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene. ....</i>	24
Tabell 2.8	<i>Andel stabilt sysselsatte, ustabil sysselsatte og ikke-sysselsatte i landsbefolkningen de siste tre årene på 1990-tallet. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Prosent. ....</i>	26

Tabell 2.9	<i>Avvik fra sysselsettingsfordeling på landsnivå. Lokal befolkning, fraflyttede og tilflyttere gjennom aldersfasen 15-30 år i Fredrikstad. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene.....</i>	26
Tabell 3.1	<i>Tilflytterne til Sarpsborg på 35-årstrinnet fordelt etter hvor de bodde som 15 åringer. Årskullene født 1960-64. Prosent. ....</i>	28
Tabell 3.2	<i>Tilflytterne til Sarpsborg på 30-årstrinnet fordelt etter hvor de bodde som 15 åringer. Årskull født 1960-64 og 1965-69. Prosent.....</i>	30
Tabell 3.3	<i>Fraflyttede fra Sarpsborg fordelt etter hvor de bodde som 35-åringer. Årskullene født 1960-64. Prosent av alle som hadde flyttet ut etter fylte 15 år. ....</i>	33
Tabell 3.4	<i>Antall tilflyttere, fraflyttede og tap/gevinst gjennom aldersfasen 15-35 år etter kjønn og region. Prosent av kullstørrelsene i Sarpsborg på 15-årstrinnet.....</i>	34
Tabell 3.5	<i>Fraflyttede fra Sarpsborg fordelt etter hvor de bodde som 30-åringer. Årskull født 1960-64 og 1965-69. Prosent av årskullene på 15-årstrinnet...35</i>	35
Tabell 3.6	<i>Andel med lav, middels og høy utdanning i landsbefolkningen på 30-årstrinnet. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Prosent. ....</i>	36
Tabell 3.7	<i>Avvik fra landets utdanningsfordeling på 30-årstrinnet, for lavt, middels og høyt utdannede. Lokal befolkning, fraflyttede og tilflyttere gjennom aldersfasen 15-30 år i Sarpsborg. Menn og kvinner i to fem-årskull født på 1960-tallet. Avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene.....</i>	37
Tabell 3.8	<i>Andel stabilt sysselsatte, ustabil sysselsatte og ikke-sysselsatte i landsbefolkningen de siste tre årene på 1990-tallet. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Prosent.....</i>	38
Tabell 3.9	<i>Avvik fra sysselsettingsfordeling på landsnivå. Lokal befolkning, fraflyttede og tilflyttere gjennom aldersfasen 15-30 år i Sarpsborg. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene.....</i>	39

Sammendrag

Kjetil Sørli

Flyttemønster for utvalgte årskull i Nedre Glommaregionen

Sammenheng med utdanningsnivå og sysselsetting

NIBR-notat 2002:102

Dette notatet er laget på oppdrag for Fredrikstad og Sarpsborg kommuner. Hensikten har vært å få fram kunnskap om flytting til og fra byene i det lange løp, nærmere bestemt i livsløpsperspektivet fra man er barn til man er etablert som godt voksen.

Spørsmålene som tas opp er: Hvor har tilflytterne til de to byene vokst opp? Hvor flytter barn som har vokst opp i byene hen? Hvordan er de ulike flytterne utdannet i forhold til de som blir boende, og hvordan er de sysselsatt? Vi sammenligner de ulike gruppene også med gjennomsnittet i landsbefolkningen for de årskullene vi ser på.

Datakilde er Statistisk sentralbyrås koblede flyttehistoriemateriale. Her er alle flyttemeldinger fra det sentrale personregisteret gjennom perioden 1964-99 kjedet sammen til individuelle flyttekjeder for hver person i landet. For årene på 1990-tallet finnes det i tillegg opplysninger om utdanning, sysselsetting, næring, inntekt, arbeidskommune og familieforhold. Dette prosjektet ble avgrenset til å se på flytternes utdanning og sysselsetting. Materialet innbyr imidlertid til å gå dypere ned i årsakssammenhengene enn det vi har hatt mulighet til å gjøre her. Likevel er det rikelig med funn.

Notatet dekker flytteprosessene i perspektivet fra barn til voksen. Vi har fulgt alle personer født på 1960-tallet fra hver enkelt gikk på grunnskole og var 15 år. Kullene født 1960-64 er fulgt fram til de var 35 år. Kullene født 1965-69 er fulgt til de var 30 år, og for å få et grep på utviklingen gjennom aldersfasen 15-30 år, har vi også sett på hvordan atferden for det siste femårskullet avviker fra det første. Analysene tar hensyn til tilbakeflytting og videreflytting av folk som ikke blir boende i byene i løpet av disse livsfasene, og får på den måten gitt bilder av flytteutviklingen i Fredrikstad og Sarpsborg også i et langsiktig perspektiv, i tillegg til livsfaseperspektivet. Observasjonsperioden strekker seg fra 1975 til 1999.

Fredrikstad

Nær en fjerdedel av alle som i det lange løp flytter til Fredrikstad og som blir boende, har vokst opp i Sarpsborg. Spesielt trekker Fredrikstad mange kvinner fra nabobyen. Nær halvparten av alle tilflytterne har vokst opp i Østfold, med relativt jevne tilsig fra alle områdene i fylket. Litt over en femdel kommer fra landsdelene utenfor Østlandet.

Blant tilflytterne til Fredrikstad er det flere med høy utdanning enn i landsbefolkningen, men sysselsettingen blant dem er likevel lavere. Dette gjelder også i forhold til lokalbefolkningen, altså de som har vokst opp i og ikke flyttet fra Fredrikstad. Blant disse er situasjonen motsatt, utdanningsnivået ligger under landsgjennomsnittet, men

sysselsettingsnivået ligger over. Det er en utvikling på gang i retning av at også de lavest utdannede er i ferd med å bli overrepresentert blant tilflytterne. Tilflytterne bidrar dermed til å polarisere utdannings sammensetningen i Fredrikstad, med mange lavt og mange høyt utdannede, men færre i midtsjiktet som har stoppet ved videregående skole.

Mens Fredrikstad mottar flest kvinner fra Sarpsborg, sender de flest menn andre veien. Forskjellene er imidlertid i ferd med å bli mindre. Omtrent hver fjerde mann og hver femte kvinne som flytter fra Fredrikstad, blir boende i Sarpsborg. Omtrent 40 prosent blir boende i Østfold. Denne andelen var lavere tidligere. Oslo alene får som Sarpsborg mellom en fjerdedel og femtedel av utflytterne, og på det sentrale Østlandet finner vi igjen en tredel av alle som hadde flyttet fra Fredrikstad. Omtrent en sjettedel av de fraflyttede endte opp i andre landsdeler. De fraflyttede har langt mer utdanning enn de som blir boende, og tar utdanning langt over landsgjennomsnittet. Størst er forskjellene for menn. Sysselsettingsnivået er imidlertid ikke spesielt høyt, omtrent som på landsgjennomsnittet, litt høyere for kvinner.

Fredrikstad taper noen få prosent av sine barnekull gjennom flytting i det lange løp. Nettotapet til Oslo og det sentrale Østlandet utgjør det hele. Fra utenfor Oslo-området kommer det i det lange løp flere kvinner til Fredrikstad enn byen sender flyttere ut. Nettotapet har for nye årskull av flyttere vært klart avtakende, og kommunen har i utsikt å kunne konsolidere kullstørrelsene i perspektivet fra barn til voksen for dem som nå flytter mest.

Sarpsborg

Omtrent en tredel av alle som i det lange løp flytter til Sarpsborg og som blir boende, har vokst opp i Fredrikstad. Spesielt kommer det mange menn fra nabobyen, men forskjellen er de siste årene blitt en god del mindre enn før. Godt over halvparten av alle tilflytterne (60 prosent) kommer fra Østfold, spesielt kommer det mange kvinner fra Halden og indre Østfold. Omtrent en femdel har vokst opp i landsdelene utenfor Østlandet.

Blant tilflytterne til Sarpsborg er det mange med lav utdanning. Spesielt gjelder det kvinnene. For menn er det en tendens til at forskjellene fra landsbefolkningen avtar. For menn er det også en tendens til at sysselsettingsnivået for tilflytterne øker. Blant tilflytterkvinner er det mange som ikke er i arbeid, for menn er sysselsettingsnivået kommet opp på landsgjennomsnittet. Mennene som har flyttet til Sarpsborg er betydelig bedre utdannet enn lokalbefolkningen, det vil si de som har vokst opp i byen og er blitt boende eller kommet tilbake. For kvinner går forskjellene mellom lokalbefolkningen og tilflytterne samme veien, men er mindre. Lokalbefolkningen er likevel i litt større grad i arbeid, spesielt er arbeidstilknytningen mer stabil enn for tilflytterne.

Mange kvinner flytter fra Sarpsborg til Fredrikstad. Av alle som i det lange løp flytter ut, blir nær 30 prosent bosatt i nabobyen. Blant menn som flytter, gjelder det samme for under fjerdeparten. Langt flere kvinner enn menn velger også å bosette seg i fylket. Halvparten av alle kvinnene som på varig basis forlater Sarpsborg, blir boende i Østfold, for menn gjelder det samme kun omtrent 40 prosent. En stor del av forskjellene skyldes at menn i større grad flytter til Oslo og det sentrale Østlandet.

Både kvinner og menn som flytter, har mer utdanning enn landsbefolkningen, men forskjellen er størst for menn. Den større Oslo-tilflyttingen kan ses i lys av dette.

Noen flere menn enn kvinner flytter også ut av Østlandsområdet, til sammen omtrent hver åttende av dem som i det lange løp flytter.

Sarpsborg har et visst flyttetap i det lange løp, spesielt for kvinner. Kjønnforskjellen skyldes mest at byen avgir kvinner til Fredrikstad, men får nettogevinst av menn tilbake. Flyttetapet har imidlertid vært noe økende. Tapet for menn skriver seg i sin helhet fra flytteutvekslingen med Oslo-området, byen vinner i det lange overfor resten av Østfold. Slik er det ikke for kvinnene, de eneste områdene Sarpsborg i det lange løp vinner til seg kvinner fra, er Halden og Indre Østfold, og landsdelene utenfor Østlandet. Flytteutvekslingen mot landet utenfor Østlandet er den eneste som i det lange løp gir Sarpsborg et klart bedre nettoresultat for kvinner enn for menn.

Spesielt om kvinnene som flytter mellom Fredrikstad og Sarpsborg

Et spørsmål vi berører flere steder i notatet, er i hvilken grad vi kan tolke en høy andel kvinnetilflytting som uttrykk for at flyttemotivene i større grad enn normalt er bolig- og familiemotivert. En slik teori hadde klar gyldighet tidligere, da kvinner som flyttet i langt større grad enn menn hadde familiedannelse eller andre forhold knyttet til familie som beveggrunn. For menn har spørsmålet om arbeid alltid vært mer dominerende.

Med denne teorien lagt til grunn i vårt materialet ville hypotesen ha blitt at de mange kvinnene som flytter fra Sarpsborg til Fredrikstad, i større grad er bolig- og familiemotiverte enn de langt færre kvinnene som flytter andre veien. En slik hypotese får vi ikke bekreftet, tvert imot, de som flytter fra Sarpsborg til Fredrikstad er i større grad i arbeid enn de som flytter andre veien. Også for de som kommer fra andre regioner stemmer teorien dårlig for Fredrikstad. For Sarpsborg rimer den bedre.

Antakelig undergraves teorien av likestillingsutviklingen. Selv om flere kvinner enn menn nå som før har bolig- og familiemotiverende flyttebakgrunn, vil de i tillegg være interessert i arbeid. Ved at flytterne mellom Sarpsborg og Fredrikstad også kan pendle, og dermed ikke måtte søke arbeid i byen de flytter til, undergraves hypotesen ytterligere. Kvinnene som flytter fra Sarpsborg til Fredrikstad har mer utdanning enn dem som flytter andre veien, og dette forklarer det meste av forskjellen i sysselsettingsnivå. Antakelig har dette å gjøre med at det er flere offentlige arbeidsplasser i Fredrikstad.

Utviklingen peker likevel i retning av en sysselsettingsutjevning mellom de to gruppene, som kommer uten at utdanningsforskjellene blir mindre. Dette kan skyldes bedre økonomiske konjunkturer.

Drøftinger av denne type går igjen i store deler av notatet. Det er en del slående forskjeller i tilflyttingen til de to byene med hensyn til hvordan kvinner og menn fra ulike regioner rekrutteres, spesielt for dem som kommer utenfra fylket. Disse kan tolkes i lys av teorien som er nevnt, men med fare for å overfortolke. I og med at vi har brukt sysselsettingsopplysningene har vi kunnet undersøke en del av dette nærmere. Hadde vi trukket inn familieopplysninger som siste endring av ekteskapelig status og fødselsår for alle barn, ville vi kunnet gått enda mer systematisk til verks.

1 Innledning

1.1 Spørsmål, problemstillinger og litt drøfting

Dette notatet er laget på oppdrag for Fredrikstad og Sarpsborg kommuner. Bakgrunnen var et ønske om å få økt kunnskap om hva som kjennetegner flytterne til og fra de to byene, basert på utviklingen i et livsløpsperspektiv. Følgende to spørsmål står sentralt i notatet:

- Hvor kommer tilflytterne til Fredrikstad og Sarpsborg fra? Hvor vokste de opp?
- Hvor flytter barn oppvokst i Fredrikstad og Sarpsborg hen?

Vi snakker i begge tilfelle om permanent til- og fraflytting, og følger til sammen ti årskull fra de var 15 år, og fram til de var 30, og de fem første kullene også til de var 35 år. De ti årskullene er født 1960-69, og datamaterialet er SSBs koblede flyttehistorier, hvor alle flyttemeldinger over kommunegrensene registrert gjennom perioden 1964-1999 er kjedet sammen til individuelle flyttehistorier for alle som har vært registrert bosatt i landet i perioden.

Under gjennomgangen av de to hovedspørsmålene trekkes det inn to sidespørsmål som bidrar til å kaste lys over årsakene til at flyttestrømmene er slik vi beskriver dem:

- Hvordan atskiller tilflyttere og fraflyttede seg på utdanningsnivå, og hvordan er dette i forhold til dem som ikke flytter?
- Hvordan atskiller tilflyttere og fraflyttede seg på sysselsettingstilknytning, og hvordan er dette i forhold til dem som ikke flytter?

Svarene relateres også til utdannings- og sysselsettingsnivå på landsnivå for de aktuelle årskullene. På den måten gis det innblikk i både hvordan de ulike flyttegruppene i de to byene innbyrdes forholder seg, og om hvor typiske eller utypiske de enkelte gruppene er i forhold til landsbefolkningen født på 1960-tallet. Alle spørsmål besvares i et femårig endringsperspektiv.

Siden datamaterialet i tillegg til utdanning og sysselsetting også inneholder opplysninger om fagfelt, næring, arbeidskommune, inntekt og noe om familieforhold, blant annet fødselsår for alle barn, tilbød vi en del tilleggsspørsmål som kunne kastet ytterligere lys over en del av de spørsmål og hypoteser som reises ved gjennomgangen av dette notatet. Vi har følt det som litt synd at dette ikke kunne gjøres, men det var ikke mulig innenfor den rammen som ble avtalt for prosjektet. Vi nevner dette likevel, fordi vi med det arbeid som er gjort har et grunnlag for å kunne gå dypere ned i stoffet.

To temaer som blant annet ble utelatt, var spørsmålet om hvordan inn- og utvandring påvirker befolkningsutviklingen i de to byene, og i hvilken grad hele byregionen

Fredrikstad/Sarpsborg utvikles og endres som følge av flytting. Det siste har vi ikke kunnet unngå å komme litt inn på, og vi har også sagt en del om hvordan de nokså store flyttestrømmene som går mellom de to byene avviker fra hverandre og fra de andre strømmene. Disse lokale strømmene har en del trekk det er vanskelig å tolke, og vi synes det ville vært svært interessant om vi hadde hatt mulighet til å studere særegenheter knyttet til utdanning, sysselsetting og kjønnsforskjeller ved disse strømmene i lys av næringstilknytning, pendling og familieforhold. Antakelig henger pendling og flytting nokså nøye sammen i dette byområdet.

Notatet er lagt opp slik at vi i første kapittel risser opp en del hovedtrekk for byene i noen samleoversikter. Her presenteres det en del sentrale størrelser og tall, som det refereres nokså tett til i de to kapitlene som følger. I kapittel 2 besvares spørsmålene for Fredrikstad, i kapittel 3 for Sarpsborg. Kapitlene er sydd over en felles lest, og laget slik at det går an å lese kun kapittel 1 og 3, hvis man bare er interessert i informasjonen om Sarpsborg. Vi har prøvd å unngå å sammenligne byene for mye, men i noen er det gjort. Hensikten har da ikke vært å vise at den ene byen har hatt en mer positiv utvikling enn den andre, som regel gjøres det når forskjeller byene i mellom bør forstås i et helhetsperspektiv. Slik analysen ble lagt opp, har det underveis vært nødvendig å revidere noen litt for nærsynte konklusjoner som følger av at hver by er sett isolert. En lærdom er at en helhetsanalyse først hadde lettet arbeidet.

Vi skal foregripe dette litt. Et naturlig spørsmål som melder seg når vi studerer hvor tilflytterne kommer fra, er hvorfor det for noen av fraflyttingsregionene er så store forskjeller mellom tilflytting til byene av kvinner og menn. Det finnes hypoteser for å tolke slike kjønnsforskjeller, som refereres i kapitlene. Tradisjonelt har det vært slik at flytterne fra de regionene som sender inn spesielt mange kvinner, i større grad enn andre har kommet med bolig- og familiemotivasjoner lagt til grunn. Omvendt vil flyttere fra regioner som sender inn flere menn, oftere være arbeidsmotivert. Denne hypotesen er langt på vei riktig for tilflytterne til Sarpsborg, men i langt mindre grad for dem som kommer til Fredrikstad. Hvorfor det? Kanskje bør vi lansere en mothypotese som i økende grad vil gjelde for nye generasjoner av unge voksne, og i økende grad for områder med høy urbanitet.

En slik hypotese kan være at det blant de kvinner som flytter inn er en merandel i forhold til menn, som har familiemotivasjon som flytteårsak. Dette henger sammen med at det nå som før er flere kvinner enn menn som følger mannen til hans hjemkommune ved familieetablering enn omvendt. Hvis kvinneandelen blant tilflytterne imidlertid overstiger et visst nivå på dette, skyldes det at en del kvinner også kommer for å arbeide. For Fredrikstad ser dette ut til å kunne stemme bedre. Tendensen til at tilflytterkvinnene ikke er i arbeid er høyest blant tilflytterne fra de regionene som sender inn en gjennomsnittlig andel kvinner og menn til Fredrikstad. Regioner det kommer svært få eller svært mange kvinner fra, sender tydeligvis inn kvinner som i større grad er i arbeid.

Vi skal kort oppsummere hvilke tilflytterkvinner som arbeider mest i de to byene. Kvinner som flytter mellom Fredrikstad og Sarpsborg jobber klart mer enn alle andre tilflyttere. Dette tror vi har med pendling å gjøre (noe vi som sagt kunne ha undersøkt). Ellers er det høy men ustabil sysselsetting blant kvinnene som kommer til Fredrikstad fra nordre og indre Østfold, og for dem som kommer fra Vestfold og Grenland. Det siste gjelder også tilflytterne til Sarpsborg, og de er i større grad enn normalt kvinner som ikke blir boende på varig basis i de to byene. Blant tilflytterne til Sarpsborg er det kvinner fra Folloregionen og fra indre Østfold som i størst grad jobber. De kvinnene som arbeider minst, er i begge byene de som har kommet fra Oslo og det sentrale Østlandet ellers, og fra Halden og Moss, og i Sarpsborg også tilflytterkvinner som er kommet fra mindre

sentrale områder på Østlandet, og fra andre landsdeler. De siste er i større grad i arbeid i Fredrikstad, om enn noe ustabil over år.

1.2 Samleoversikter over bofasthet og flytting inn og ut av byene i løpet av aldersfasen 15-35 år.

Innledningsvis presenterer vi noen hovedtall. Tallene for tilflytting og fraflytting over livsløpet blir grundigere analysert i de etterfølgende kapitlene, et for hver by. Vi starter med å se på flytting gjennom aldersfasen 15-35 år for de fem årskullene født 1960-64, de siste som innen utgangen av 1999 hadde gjennomlevd denne fasen.

Tabell 1.1 *Bofasthet, tilbakeflytting, fraflytting, tilflytting og videreflytting i Fredrikstad og Sarpsborg. Årskull født 1960-64 fulgt fra de var 15 til 35 år, personer bosatt i Norge ved begynnelsen og slutten av fasen pr. 100 15-årige gutter og jenter i hver by*

FREDRIKSTAD	M.	Kv.	SARPSBORG	M.	Kv.
ANTALL	2440	2214	ANTALL	1642	1673
Bofaste	53	46	Bofaste	56	46
Tilbakeflyttere	19	22	Tilbakeflyttere	15	19
Fraflyttede	28	32	Fraflyttede	29	35
Tilflyttere	22	31	Tilflyttere	24	28
Videreflyttere	24	29	Videreflyttere	35	35
Tap/gevinst	-6	-1	Tap/gevinst	-5	-7

De tre første linjene i tabellen gir tall for hvordan ungdomsgruppene (15-åringene) i hver by har flyttet. Ved utgangen av aldersfasen (som 35-åringer) fordeler gruppen seg på bofaste, tilbakeflyttere og fraflyttede slik tallene viser. Bofaste er personer som aldri har meldt flytting ut av kommunene i løpet av fasen. Siden både Fredrikstad og Sarpsborg ble slått sammen med flere nabokommuner tidlig på 1990-tallet, regner vi også de som kun har meldt flytting mellom kommuner som senere ble sammenslått som bofaste. Tilbakeflyttere er personer som enten har vært utenfor bykommunen og kommet tilbake til denne, eller hvis de kom tilbake før sammenslåingen, til en av kommunene som senere ble slått inn i den nåværende kommunen.

Tallene for bofaste, tilbakeflyttere og fraflyttede vil alltid summere seg til 100. Av 100 15-årige jenter var det i begge byene 46 som ikke hadde meldt flytting i løpet av 20-årsfasen. Av de 54 som meldte utflytting, ser vi at det var tre flere som kom tilbake til Fredrikstad enn til Sarpsborg. For menn er bofastheten høyere enn for kvinner. Dette er helt vanlig, men her er forskjellene litt mindre enn i kommuner flest. For begge byene er bofastheten svært høy og fraflyttingen svært lav. Byene ligger faktisk nær landstoppen med hensyn til å beholde en høy andel av egen ungdomsbefolkning.

Flere kvinner enn menn flytter fra byene på varig basis, dette er også vanlig og skjer så godt som alle steder. Viktigste årsak er at flere kvinner flytter til mannens hjemsted enn omvendt i forbindelse med familieetablering. Dette har ofte med menns sterkere tilknytning til næringseiendom å gjøre. Overtakelse av næringseiendom er den viktigste enkeltfaktoren bak bofasthet. I disse to byene er forskjellene i bofasthet mellom kjønn mindre enn i kommuner flest, og også litt mindre enn det vi finner i bykommuner ellers. Kjønnforskjellene er gjerne mindre i byer fordi næringseiendom oftere enn på bygdene

er knyttet til privat tjenesteyting. Eiendommer som kiosker, butikker og salonger overtas i større grad også av kvinner enn eiendom knyttet til bygg/anlegg, industri, verksteder, samferdsel, fiske og landbruk, som nesten bare overtas av menn.

Tilbakeflyttergruppene er omtrent på nivå med det normale, i gjennomsnitt er hver femte 35-åring i Norge en tilbakeflytter i sin hjemkommune. Dette gjelder begge kjønn. Menn vokst opp i Sarpsborg er altså de som avviker mest fra hovedmønsteret. Lavere tilbakeflytterandeler må for begge byene sees i sammenheng med den høyere bofastheten for menn, spesielt altså i Sarpsborg.

De to neste linjene i tabellen viser nivået på tilflytting og videreflytting. Også disse tallene er målt i forhold til størrelsen på ungdomskullene i utgangspunktet. Tilflyttere og videreflyttere er altså personer som ikke bodde i kommunen som 15-åringer, men som har meldt flytting dit i løpet av 20-årsfasen. Summen av de to gruppene indikerer hvor mange nyinnflyttere som totalt har kommet inn i løpet av de 20 årene. Vi ser at det her som alle andre steder har kommet flere kvinner enn menn. Til Fredrikstad har det kommet (31+29=) 60 kvinner målt pr. 100 jenter i utgangskullene, mot 46 menn målt pr. 100 gutter. Omtrent halvparten av nyinnflytterne av begge kjønn hadde imidlertid flyttet ut igjen (blitt videreflyttere) innen de var blitt 35 år.

Til Sarpsborg kom det (28+35=) 63 nyinnflyttede kvinner pr. 100 jenter i ungdomskullet i løpet av aldersfasen, men byen hadde altså kun beholdt 28 av dem innen utløpet av fasen. Både for kvinner og menn er videreflytterne i klart flertall blant dem som har meldt innflytting til Sarpsborg. Et videreflyttingsnivå på 35 prosent for begge kjønn forteller at Sarpsborg har hatt et gjennomtrekk i løpet av 20-årsfasen som svarer til omtrent en tredel av barnegruppen som vokste opp i kommunen. Ikke for noen av byene er dette utypiske tall, i de fleste kommuner ender noe over halvparten av alle nyinnflytterne opp som videreflyttere. Spesielt på steder med mye turisme og med mye undervisning og annen offentlig virksomhet er videreflyttingsnivået høyt.

Nederste linje i tabellen viser det langsiktige resultatet på folketallsutviklingen av flyttingene i dette 20-årsperspektivet fra barn til voksen. Begge byene taper noen få prosent av kullstørrelsen som følge av langsiktig flytting over livsløpet (de få som har dødd er holdt utenfor betraktning). Fredrikstad er svært nær ved å ha fått konsolidert tallet på kvinner gjennom aldersfasen 15-35, de 32 som har flyttet ut er blitt erstattet av 31 som har kommet inn. Hadde Fredrikstad beholdt en til av de 29 kvinnene som hadde flyttet videre, ville altså kullstørrelsen nøyaktig ha blitt opprettholdt.

Et flyttetap gjennom denne 20-årsfasen på 5-7 prosent er ikke noe dramatisk. Til sammenligning kan nevnes at de omtrent 200 kommunene i landet som er klassifisert som de minst sentrale etter Statistisk sentralbyrås standard, har et gjennomsnittlig flyttetap på omtrent 30 prosent (litt mer for kvinner, litt mindre for menn). Nær to tredeler av kvinnene som har vokst opp i disse kommunene har flyttet når de er 35 år, og kun drøyt halvparten av disse igjen er blir erstattet av nyinnflyttere som på varig basis blir boende. Tapet ligger oppunder en tredel av kullstørrelsen. Av menn flytter omtrent halvparten, mindre enn den ene fjerdeparten blir erstattet av nyinnflyttere. Tapet ligger mellom 25 og 30 prosent. I de senere år er disse kjønnsforskjellene blitt noe mindre enn de var før, det vil si for årskullene født på 1940- og 50-tallet.

Det gjenstår å si at oversikten kun dekker innenlandsk flytting gjennom aldersfasen. Hadde vi tatt med innvandrere, altså personer som bodde utenlands som 15-åringer, ville ikke tallene for Fredrikstad og Sarpsborg sett vesentlig annerledes ut. Den eneste synlige forskjellen er at Fredrikstad tjener et par prosentpoeng på kvinnesiden, slik at de får en prosent vekst i stedet for tap i løpet av fasen. Antakelig er dette en effekt av

svenskeinnflytting. Det kunne vi ha undersøkt nærmere hvis spørsmålet hadde vært gjort til en del av prosjektet.

1.3 Studiet av endring: Resultat av bofasthet og flytting gjennom fasen 15-30 år, observert for to på hverandre følgende femårskull

Tabell 1.2 og 1.3 viser tilsvarende oversikter for to på hverandre følgende femårskull, fulgt til de kun var 30 år. Til venstre i hver tabell har vi altså tall for de samme fem årskullene vi omtalte ovenfor, født 1960-64, men med status tatt fem år tidligere i livsløpet. Til høyre har vi fulgt årskullene født fem år senere, født 1965-69, fram til de var 30 år. Dette er de fem siste kullene som innen utgangen av 1999 hadde nådd 30-årstrinnet. Analyse av forskjellene som framkommer gir oss et grep for å tolke og forstå de mest grunnleggende endringene i siste femårsperspektiv. Dette er altså hensikten.

Tabell 1.2 *Bofasthet, tilbakeflytting, fraflytting, tilflytting og videreflytting i Fredrikstad. Årskull født 1960-64 og 1965-69 fulgt fra de var 15 til 30 år, personer bosatt i Norge ved begynnelsen og slutten av fasen. Pr. 100 15-årige gutter og jenter i hver by.*

ÅRSKULL f. 1960-64	M.	Kv.	ÅRSKULL f. 1965-69	M.	Kv.
ANTALL	2440	2214	ANTALL	2433	2350
Bofaste	58	48	Bofaste	61	50
Tilbakeflyttere	15	19	Tilbakeflyttere	15	19
Fraflyttede	27	33	Fraflyttede	24	31
Tilflyttere	18	28	Tilflyttere	23	30
Videreflyttere	18	24	Videreflyttere	24	29
Tap/gevinst	-9	-5	Tap/gevinst	-1	-1

Vi ser at Fredrikstad (Tabell 1.2) har fått et bedre flytteresultat gjennom fasen 15-30 år for det siste femårskullet. For begge kjønn er det lavere fraflytting og høyere tilflytting, og flyttetapet så langt i livsløpet er nesten kommet ned på null. For Sarpsborg er situasjonen motsatt. Her har økende fraflytting og omtrent uendret tilflytting gitt en økende flyttelekkasje ved 30-årstrinnet.

Tabell 1.1-1.3 rommer også et annet perspektiv som viser seg å være til hjelp når vi skal bedømme utviklingen: Ved å følge årskullene født 1960-64, først fram til de er 30 år (venstre del av tabell 1.2 og 1.3), og deretter videre fram til de er blitt 35 år (tabell 1.1), kan vi studere utviklingen gjennom slutten av etableringsfasen spesielt, altså fasen fra man er 30 til 35 år. Et generelt trekk i samfunnet de siste par tiårene er at stadig flere unge bruker lenger tid på å etablere seg, både fordi stadig flere tar utdanning og er under utdanning lenger, og fordi mange unge velger å vente med å stifte familie til de er ferdigutdannet og har skaffet seg jobb. De tidlige 60-tallskullene møtte også lave økonomiske konjunkturer da de var i 20-årene.

Tabell 1.3 *Bofasthet, tilbakeflytting, fraflytting, tilflytting og videreflytting i Sarpsborg. Årskull født 1960-64 og 1965-69 fulgt fra de var 15 til 30 år, personer bosatt i Norge ved begynnelsen og slutten av fasen. Pr. 100 15-årige gutter og jenter i hver by*

ÅRSKULL f. 1960-64	M.	Kv.	ÅRSKULL f. 1965-69	M.	Kv.
ANTALL	1642	1673	ANTALL	1793	1728
Bofaste	61	48	Bofaste	58	42
Tilbakeflyttere	14	17	Tilbakeflyttere	15	18
Fraflyttede	25	35	Fraflyttede	27	40
Tilflyttere	22	26	Tilflyttere	22	27
Videreflyttere	27	30	Videreflyttere	24	34
Tap/gevinst	-3	-9	Tap/gevinst	-5	-13

Utdanningsøkningen gjelder spesielt kvinner. Til sammen har dette ført til at en stadig større del av de tilpasningene som gjøres på veien fra barn til voksen finner sted etter fylte 30 år. Dette gjør det interessant å kunne ha et sideblikk på utviklingen gjennom denne delfasen spesielt, noe vi skal utnytte i kapitlene for de to byene.

1.4 Lavere utdanningsinnslag enn på landsbasis i begge byer, og begge blir hengende ytterligere etter i utdanningsutviklingen

Både Fredrikstad og Sarpsborg har lavere innslag av høyt utdannede enn det vi finner i landet som helhet. Eneste unntak er jentene vokst opp i Fredrikstad født 1960-64, blant disse var innslaget litt over landsgjennomsnittet (indeks=103, se tabell 1.4). Underrepresentasjonen på voksentrinnet etter flytting (nederste linje) var også blitt lavere for årskullene født på slutten av 1960-tallet enn for kullene født fem år før. Flytteprosessene har i det lange løp ført til at utdanningsrepresentasjonen svekkes i de to byene, dette skyldes at tilflytterne har betydelig mindre utdanning enn de som flytter ut. For det siste femårskullet er det bedring å spore for begge byene på dette punkt, men årsakene er ikke de samme.

For Fredrikstad skyldes bedringen en liten vekst i tallet med høy utdanning blant tilflytterne, for ungdomsgruppen som vokste opp i Fredrikstad går tendensen snarere den andre veien (tabell 1.4). Det gjelder imidlertid mest den gruppen som har flyttet ut, og i mindre grad de som er blitt værende (spesielt for kvinner). Likevel har Fredrikstad-barn generelt ikke deltatt fullt ut i den utdanningsveksten som er kommet landet som helhet til del.

Det har imidlertid barn vokst opp i Sarpsborg gjort, men her var underrepresentasjonen av de høyt utdannede mye større på forhånd enn i Fredrikstad. Selv om Sarpsborg-ungdom født på slutten av 1960-tallet har fått sin del av landets utdanningsvekst, har det ikke hjulpet så mye på å forbedre status etter flytting. Økningen i fraflytting ved 30-årstrinnet (tabell 1.3), skriver seg nesten utelukkende fra de høyt utdannede (for kvinner også på mellomnivå). Tilflytterne til Sarpsborg bidrar litt til å forbedre resultatet, men ikke så mye som for Fredrikstad. Sarpsborg har flere med lav utdanning i tilflyttergruppene, og har fått en nettogevinst over livsløpet for de lavt utdannede, til tross for nettotap totalt.

Fredrikstad har omtrent nullvekst over livsløpet av personer med lav og midlere utdanning.

Tabell 1.4 og 1.5 viser innslag på tre utdanningsnivå før og etter flytting for de to femårskullene. Hvis innslaget i en utdanningsgruppe er som i landsbefolkningen (for de samme årskull), er indeksen i tabellen lik 100. Vi ser at kvinnene født 1960-64 på voksentrinnet (etter flytting) i Fredrikstad er landsjevnt representert. For Sarpsborg gjelder det samme både kvinner og menn født 1965-69. Avvik fra 100 viser dermed hvor sterkt en utdanningsgruppe er over- eller underrepresentert. Sterkeste overrepresentasjon (høyeste indeks) finner vi for lavutdannede voksne kvinner i Sarpsborg, født 1965-69. Blant disse finner vi 40 prosent flere i Sarpsborg enn blant 30-årige kvinner i landsbefolkningen. Laveste indeks vi finner er 64. Det betyr at det blant 30-årige menn i Sarpsborg født 1960-64, befant det seg 36 prosent færre med høy utdanning enn blant 30-årige menn i landsbefolkningen. Skjevhetene er altså størst i Sarpsborg.

Tabell 1.4 *Utdanningsinnslag i ungdomsgruppa før flytting og i voksegruppa etter flytting i Fredrikstad. Indekser, landsinnslaget i hver utdanningsgruppe lik 100. Utdanning registrert på 30-årstrinnet, også for ungdomsgruppen*

Ut- dannings -nivå:	MENN						KVINNER					
	Kull f.1960-64			Kull f.1965-69			Kull f.1960-64			Kull f.1965-69		
	L	M	H	L	M	H	L	M	H	L	M	H
Ungdom	101	103	93	123	93	90	107	90	103	123	95	90
Voksne	107	108	74	129	96	81	114	100	82	128	99	82

Tabell 1.5 *Utdanningsinnslag i ungdomsgruppa før flytting og i voksegruppa etter flytting i Sarpsborg. Indekser, landsinnslaget i hver utdanningsgruppe lik 100. Utdanning registrert på 30-årstrinnet, også for ungdomsgruppen*

Ut- dannings -nivå:	MENN						KVINNER					
	Kull f.1960-64			Kull f.1965-69			Kull f.1960-64			Kull f.1965-69		
	L	M	H	L	M	H	L	M	H	L	M	H
Ungdom	118	94	86	125	94	87	107	101	90	113	97	94
Voksne	132	95	64	137	100	67	125	102	65	140	100	72

Forklaring til begge tabeller: Utdanningsnivå (Lav, Middels, Høy):
L=mindre enn videregående, M=videregående skole, H=mer enn videregående

Vi ser at personer med mindre utdanning enn videregående skole er overrepresentert i de to byene, og at flytteprosessen forsterker denne tendensen for begge kjønn, begge femårskull og begge byer. (For å studere effekten av flytteprosessen leser man altså tabellen loddrett: indeksen for ungdomsgruppen er endret etter flytting, når kullene er blitt voksne). Innslaget øker sterkere i Sarpsborg enn i Fredrikstad, men for alle unntatt kvinnene i Sarpsborg svakere for det siste enn for det første femårskullet.

Egentlig kan det virke litt merkelig at innslaget av de lavutdannede øker fra første til siste femårskull, når også innslaget av de høyutdannede øker. Dette henger sammen med at andelen med lav utdanning på landsnivå er blitt betydelig mindre fra det første til det siste femårskullet, slik at vi har fått selektert ”en hardere kjerne” av folk som ikke tar videregående skole i denne gruppen. Denne hardere kjernen rekrutterer altså både Fredrikstad

---

og Sarpsborg flere av, både innen egen ungdomsbefolkning (mest i Fredrikstad) og gjennom flytteprosessene og utdanningsnivået blant tilflytterne (mest i Sarpsborg).

Vridningene i indeksene forteller om en polarisering av utdanningsfordelingene i de to byene fra første til siste femårskull, det gjelder både rekrutteringen til utdanning på ungdomstrinnet og for nivået på voksentrinnet etter flytting. Mellomgruppene er som vi har vært inne på nokså landsjevnt representert for begge femårskull (med unntak for menn i Fredrikstad, som har fått innslaget i gruppen med videregående skole en del svekket både før og etter flytting). Vi kan betrakte polariseringen som en effekt av hvordan utdanningsutviklingen i landet har virket på utdanningssammensetningen i de to Østfold-byene. For senere årskull kan virkningen naturligvis bli en annen, for eksempel mer utjevne, altså motsatt. Som et apropos: Utdanningsveksten de siste årene har virket utjevne for de typiske distriktssområdene i landet, ved at stadig flere av de som har vokst opp der har tatt skolegang og ytterligere utdanning (sterkere vekst enn på landsnivå), pluss at det er stadig mer utdanning også blant innflytterne, grunnet høyt innslag av offentlig sektor. Dette har ført til at utdanningsutviklingen for disse årskullene har kommet distriktene til gode, i motsetning til før. De typiske industribyene på Østlandet påvirkes imidlertid annerledes, noe Fredrikstad og kanskje aller mest Sarpsborg er eksempler på.

Vi skal gi mer dokumentasjon av utdanningssammensetningen i de ulike flyttegruppene og for lokalbefolkningen (bofaste og tilbakeflyttere sett samlet), og for utviklingen fra det ene femårskullet til det neste i de to neste kapitlene. Her vil vi drøfte ulike sider ved til- og fraflytting for de to byene for seg, med ytterligere oppsplittinger av materialet lagt til grunn. Vi sitter altså inne med detaljerte oppdelinger av hvordan for eksempel tilflytterne til Sarpsborg fra de to femårskullene fordeler seg på oppvekststed, utdanning og sysselsetting, og hvordan endringene fra det ene femårskullet til det neste kan forklares med øket eller svekket rekruttering fra ulike steder, av folk med ulikt utdanningsnivå, og av folk som er i arbeid eller ikke. Det fører for langt å legge alle oversiktene inn i notatet, men mye legges til grunn i gjennomgangene som følger.

2 Flyttere til og fra Fredrikstad

2.1 Hvor kommer tilflytterne til Fredrikstad fra?

Tabell 2.1 viser en oversikt over hvor tilflytterne til Fredrikstad vokste opp. Vi ser som før på årskullene født 1960-64, fulgt fra de var 15 til 35 år. Stedet man avslutter grunnskolen, er for de fleste det bostedet man selv oppfatter som sitt ”oppvekststed”. Tabellen viser derfor ”oppvekststeds mønsteret” for den delen av tilflytterne til Fredrikstad som fortsatt bodde der da de var 35 år. Senere avtar flyttingene raskt.

Landet er inndelt i 13 soner, med 7 i Østfold. Hvaler er skilt ut, kommunen leverer nesten like mange permanente tilflyttere til Fredrikstad som de sju kommunene i Folloregionen til sammen. Mossregionen omfatter kommunene Moss, Våler, Rygge og Råde. Nordre Østfold utgjøres av kommunene Hobøl, Skiptvet, Spydeberg og Trøgstad. Askim og Eidsberg er skilt ut som egen region. Indre Østfold omfatter de fire kommunene Aremark, Marker, Rakkestad og Rømskog. Follo utgjøres av kommunene Vestby, Ås, Ski, Frogn, Nesodden, Oppegård og Enebakk. Grenland er kommunene Skien, Porsgrunn, Siljan, Bamble og Nome.

Tabell 2.1 *Tilflytterne til Fredrikstad på 35-årstrinnet fordelt etter hvor de bodde som 15-åringer. Årskullene født 1960-64. Prosent*

	Menn	Kvinner
I alt	100	100
Sarpsborg	20	25
Halden	5	3
Mossregionen	11	10
Askim/Eidsberg	2	2
Nordre Østfold	1	1
Indre Østfold	2	2
Hvaler	4	3
Østfold i alt	45	46
Follo	5	3
Vestfold/Grenland	5	4
Oslo	10	10
Sentrale Østlandet ellers	7	9
Mindre sentrale Østlandet	4	7
Landet utenom Østlandet	24	21

”Det sentrale Østlandet ellers” er alle kommuner i Oslo-regionen på sentralitetsnivå 3 (etter SSBs standard), som ikke ligger i Østfold, Vestfold eller Follo. Reiseavstand fra

disse til Oslo sentrum med offentlige kommunikasjonsmidler ligger innenfor halvannen time. "Det mindre sentrale Østlandet" består av alle andre kommuner i fylkene Hedmark, Oppland, Buskerud og Telemark unntatt Grenland.

Ikke fullt halvparten alle tilflytterne i Fredrikstad har bakgrunn fra Østfold, det gjelder både kvinner og menn, men vi ser at kvinnene i langt større grad kommer fra Sarpsborg. Hver fjerde kvinne og hver femte mann er kommet derfra, det er omtrent like mange som fra landet utenom Østlandet til sammen (men med en annen kjønnsfordeling). Fra Oslo kommer det like mange som fra de fire kommunene i Mosseregionen, omtrent 10 prosent fra hver av dem. Follo og Vestfold/Grenland har sendt inn færre, under halvparten av Oslo. Fra disse områdene er kvinneandelene klart lavere. Tilflyttingen fra Halden, Hvaler og Follo er omtrent av samme størrelsesnivå.

Prosentfordelingene forteller imidlertid ikke hvor attraktiv Fredrikstad synes å være for tilflyttere fra ulike steder. Et mål på dette er den såkalte flyttemagneten, som angir styrken på flyttestrømmen mellom to steder i forhold til hvor mange som befinner seg på tilflyttingsstedet som barn. Hvis flytterne ut fra et område velger tilfeldig, vil alle magnetanslag bli lik 1. Uten å lage en tabell over det, refererer vi kort noen av tallene for attraktiviteten til Fredrikstad: Flytterne fra Hvaler velger Fredrikstad 28-29 ganger hyppigere enn de velger noe annet, menn litt sterkere enn kvinner. Kvinner vokst opp i Sarpsborg velger Fredrikstad 18-19 ganger så hyppig, menn 14 ganger så hyppig. Flyttere fra Mosseregionen velger byen 6-7 ganger så hyppig som andre mål i gjennomsnitt, de andre regionene i Østfold sender flytterne inn 2-3 ganger så hyppig.

Flyttere fra Follo-regionen og fra Oslo velger Fredrikstad nesten på høyde med alle andre valg (magnetverdien ligger nær oppunder 1). Folk fra Vestfold og Grenland har magnetverdi nær 0.7, som betyr at sjansen for at Fredrikstad velges som permanent flyttemål ligger 30 prosent under nivået for helt tilfeldige valg. For flyttere fra Østlandet ellers er det store kjønnsforskjeller, Fredrikstad er langt mer attraktive for kvinner enn for menn. På dette punktet reflekterer altså tabellen en reell atferdsforskjell. For flyttere fra andre landsdeler som kommer til Østlandet, ligger attraktiviteten til Fredrikstad på 35-40 prosent av nivået for landsjevn tiltrekningskraft. Her reflekteres ikke en slik kraftig kjønnsforskjell som Tabell 2.1 antyder. Hvorfor ikke?

Vi bør huske at det er flere kvinner enn menn blant tilflytterne. Det skaper noen tolkningsutfordringer. I forhold til størrelsen på ungdomskullene utgjør tilflytterkvinnene hele 31 prosent mens mennene bare utgjør 22 prosent (se Tabell 1.1). Den vanligste grunnen til at det nesten alle steder er flere innflytterkvinner, er at kvinner i større grad enn menn har familielokalisering som flyttemotiv. Et generelt trekk er derfor at de regionene som det rekrutteres en høyere andel tilflytterkvinner fra, ofte er regioner som byen har fått ekstra mange familieinnflyttere fra. Motsatt vil regioner som sender inn en høyere andel menn, ofte kunne indikere at flytterne derfra i større grad har hatt arbeid som motiv for å bosette seg i byen. Denne teorien var nok mer gyldig før, da kvinner med familie i større grad var hjemmeværende. Men teorien har nok fortsatt gyldighet, spesielt i byer med tradisjonelt næringsliv (mye industri) og tradisjonelle kjønnsrollemønstre. Teorien kan slå feil for steder med spesielt mange kvinnearbeidsplasser (for eksempel for steder hvor det er mye turisme).

Hvis teorien har noe for seg for Fredrikstad, antyder tabellen at de tilflytterne som sterkest kan ha hatt bolig- og familielokalisering som flyttemotiv, er de som har kommet fra Sarpsborg og fra Østlandet utenom Oslo, sentralt og mindre sentralt. Det siste kan rime godt med at det de siste årene har skjedd en økning i tilflyttingen fra Østlandsområdet, grunnet økende problemene på boligmarkedet i Oslo-regionen. I en slik situasjon vil Fredrikstads attraktivitet gi effekt av den type vi har sett.

Flyttere mellom Sarpsborg og Fredrikstad kan pendle. Slik sett virker det naturlig at bolig- og familielokalisering er motivet for mange av disse tilflytterne. Men blir Fredrikstad oppfattet som en mer attraktiv by enn Sarpsborg? Flyttestrømmen som går motsatt vei ser nemlig ikke ut til å være bolig- og familiemotivert på samme måte, om vi legger samme teori til grunn. Forskjellene på disse to strømmene kommer vi mer tilbake til senere, blant annet er det store forskjeller på utdanningsnivået.

Generelt er det slik at boligmotiverte familieflyttere ikke flytter så langt, de kommer i større grad fra nærlandet enn andre. Dermed har kvinner oftere kortere flytteavstand bak seg enn menn. Blant flytterne som kommer fra noen av de andre områdene i Østfold (unntatt Sarpsborg) er imidlertid kvinneandelene lavere. Tallene for Hvaler kan for eksempel tolkes som at arbeid har vært en sterkere motivasjonsfaktor for tilflytting enn boligvalg og familiedannelse. Kanskje er ikke dette så overraskende. De mer arbeidsøkende tilflytterne ser ut til å være kommet fra Halden, Follo og Mosseregionen, samt fra landet utenfor Østlandet.

Vi skal se nærmere på endringer. Tabell 2.2 viser tilsvarende fordelinger for de to femårskullene født på 1960-tallet, fulgt fram til de var 30 år. Hensikten er å få antydning hvilke regioner som har stått for de største endringene bak den økte rekrutteringen til Fredrikstad. Vi husker fra tabell 1.2 i hovedgjennomgangen at den mannlige tilflyttingen gjennom aldersfasen 15-30 år i et femårsperspektiv hadde økt fra 18 til 23 prosent (av størrelsen på utgangskullet), og for kvinner fra 28 til 30 prosent.

Tabell 2.2 *Tilflytterne til Fredrikstad på 30-årstrinnet fordelt etter hvor de bodde som 15-åring. Årskull født 1960-64 og 1965-69. Prosent.*

	Menn		Kvinner	
	1960-64	1965-69	1960-64	1965-69
I alt	100	100	100	100
Sarpsborg	21	23	24	26
Halden	5	4	3	4
Mosseregionen	12	13	12	9
Askim/Eidsberg	2	2	1	2
Nordre Østfold	2	2	1	2
Indre Østfold	3	2	3	1
Hvaler	4	4	5	5
Østfold i alt	49	50	49	49
Follo	5	4	2	4
Vestfold/Grenland	4	4	5	5
Oslo	9	7	9	6
Sentrale Østlandet ellers	8	9	8	8
Mindre sentrale Østlandet	5	4	7	6
Landet utenom Østlandet	20	22	20	22

Grunnen til at økningen i tilflytting har vært sterkere for menn enn for kvinner, er at noen kvinner, nærmere bestemt fra Oslo, Indre Østfold og Mosseregionen, faktisk har sviktet Fredrikstad, og det ikke så rent lite heller. Det er symptomatisk at det spesielt er lavt utdannede og til dels middels utdannede kvinner som har uteblitt i forhold til før. Fra de andre regionene har det stort sett vært vekst i tilflyttingen for begge kjønn, unntatt for menn fra Follo og Indre Østfold, som også viser en svak svikt, men her også av høyt

utdannede. For alle tilflytterne sett under ett har imidlertid utdanningsveksten vært større enn for årskullene på landsnivå.

For begge kjønn kommer mye av økningen i tilflyttingen fra Sarpsborg og fra landsdelene utenom Østlandet. Merflyttingen av kvinner utenfra Østlandet bidrar til at utdanningsnivået øker, mens kvinnene vokst opp i Sarpsborg nokså sterkt virker til det motsatte. For menn ligger hovedtyngden av tilveksten fra Sarpsborg mest på det midterste utdanningsnivået. For menn bidrar også Mosseregionen og det sentrale Østlandet utenom Oslo med en god del tilvekst. De mest spesielle endringene gjelder Mosseregionen og Follo. Fra Mosseregionen kommer det betydelig flere menn med høy utdanning, men også betydelig færre kvinner med lav utdanning. Fra Follo skjer nærmest det motsatte, det kommer færre menn med høy utdanning inn, mens det kommer flere kvinner på alle utdanningsnivå. Kvinneinnflyttingen for det første femårskullet var imidlertid merkelig lav, så det er mulig dette er en ”normalisering”.

Tilflyttingen fra Sarpsborg er som sagt blitt klart sterkere, hver fjerde 30-årige tilflytter fra siste femårskull har kommet fra nabobyen. Tendensen til høyere kvinnetil trekning holder seg, men den synes svakere på 30-årstrinnet enn når vi følger de samme kullene videre fram til 35-årstrinnet (vi ser de to tabellene i sammenheng). Dette styrker teorien om at flyttingene fra Sarpsborg i stor grad kan være bolig- og familiemotivert. Når tilflyttingen fra Sarpsborg til Fredrikstad tiltar fra man er 30 til 35 år, skjer det nettopp i den fasen familieetableringene øker.

Vi var inne på et mulig forbehold: Hvis arbeidsmarkedet i Fredrikstad er lettere for kvinner enn for menn, sammenlignet med andre områder i Østfold, kan dette undergrave hypotesen. Men da ville det antakelig ha kommet flere enslige kvinner til Fredrikstad fra Sarpsborg i yngre alder, slik som f.eks. til Oslo. Det at kjønnsforskjellene forsterkes gjennom fasen 30-35 år, taler mot dette. Skulle det likevel være noe i det, måtte det skyldes effekten fra en spesiell gruppe kvinner med høy utdanning, som flytter sent i livsløpet. Dette er ikke tilfelle.

Både for første og annet femårskull, og for begge kjønn, er riktignok tilflytterne til Fredrikstad generelt litt bedre utdannet enn landsbefolkningen, men det gjelder ikke tilflytterne fra Sarpsborg, og spesielt ikke kvinnene fra siste femårskull som kommer derfra.

Dette betyr imidlertid ikke at kvinnene som kommer fra Sarpsborg i mindre grad enn andre er i arbeid, for siste femårskull er det snarere tvert i mot. Til tross for at de har betydelig mindre utdanning enn andre tilflytterkvinner, arbeider de langt mer enn disse. Det samme gjelder imidlertid mennene, så dette er ikke noe kvinnefenomen.

Kanskje har det med pendling å gjøre, altså at man velger Fredrikstad til tross for at man har arbeid i Sarpsborg. Dette kunne vi undersøkt hvis det spørsmålet hadde blitt prioritert, siden sysselsettingsopplysningene i datamaterialet også rommer arbeidskommune. Spørsmålet er interessant, spesielt for å få belyst forskjellene mellom de langsiktige og permanente flyttestrømmene som går mellom de to byene.

Litt om de andre regionene: Flyttingene fra Halden bidrar ikke til mervekst for menn, og bare litt for kvinner. Dette bidrar imidlertid til en viss utjevning mellom kjønnene, og kan tolkes som at Halden-ungdom som kommer til Fredrikstad fra det siste femårskullet i større grad er likestilt mht. å ta utdanning og å søke arbeid. Kanskje er de i mindre grad preget av industrisysselsetting. Et slikt spørsmål kunne også undersøkes, siden materialet omfatter næring, men det har falt utenfor rammen av denne analysen.

Fra Mosseregionen kommer det (som sagt) flere menn og færre kvinner enn før. Her forsterkes et inntrykk av at tilflyttingen kan være arbeidsmotivert, også fordi kvinnene som har sviktet er de lavest utdannede, altså de som vanligvis arbeider minst. Nok et moment: Tilflyttingen fra Mosseregionen reduseres gjennom fasen 30-35 år. Det er med andre ord flere videreflyttere enn nyinnflyttere i denne fasen. Det ser dermed ut til at disse tilflytterne i mindre grad enn de fra Sarpsborg og Halden har tenkt å bli værende i Fredrikstad. Høyt gjennomtrekk styrker også teorien om at bolig- og familielokalisering ikke har vært hovedmotivet for disse.

De øvrige regionene i Østfold har bidratt bare litt til at tilflyttingen til Fredrikstad har økt. Unntaket er som sagt ungdommen fra Indre Østfold, som i stor grad har sviktet Fredrikstad, her gjelder det også menn. På 30-årstrinnet har Hvaler sendt flere kvinner enn menn til Fredrikstad, men som for Mosseregionen er det mange, spesielt kvinner, som flytter ut igjen i den typiske familieetableringsfasen fra 30 til 35 år. Mange ender opp som tilbakeflyttere til Hvaler. Mange av dem har nok vært i Fredrikstad og jobbet før de stiftet familie og fikk barn.

Endringene for flytterne fra Folloregionen viser de samme trekkene som for unge fra Halden, rekrutteringen er fortsatt lav, men det er blitt jevnere mellom kjønn. Tilflyttingen av kvinner har tatt seg en del opp, men var påfallende lav for årskullene født 1960-64. Tilflyttingsnivået på 30-årstrinnet herfra bevares videre fram til 35-årsstadiet. Nyinnflytting og videreflytting av Follo-ungdom holdes i balanse gjennom siste del av etableringsfasen. Dette taler litt i mot det vi tidligere antydte, at det mest er arbeid som trekker Follo-ungdom til Fredrikstad. Antakelig er motivene ganske jevnt fordelt.

Tilflytterne fra Vestfold/Grenland har bidratt til litt mervekst, i stor grad forårsaket av menn med høy utdanning. Det kommer noen flere kvinner enn menn i ung alder, men som for Mosseregionen trekker videreflytting flere kvinner ut igjen i fasen mellom 30 og 35 år. Det kan tyde på at flytterne fra andre siden av fjorden i stor grad har arbeid som flyttemotiv mens de er unge, og at mange velger andre lokaliseringer (blant annet hjemkommunene sine) når de etablerer seg mer permanent.

Oslo-ungdom født 1965-69 har overraskende vist tegn til å svikte Fredrikstad, spesielt gjelder det Oslo-jentene, men Oslo-guttene bidrar heller ikke noe til økningen. For det første femårskullet har imidlertid nyinnflytting dominert videreflytting også etter fylte 30 år. Kanskje Oslo-tilflytterne i stor grad har bolig- og familielokalisering som flyttemotiv, og at bildet for neste femårskull vil se annerledes ut innen disse blir 35 år? Denne teorien er i tråd med at stadig flere etableres etter fylte 30 år, at det i større grad gjelder kvinner enn menn, og at dem det gjelder aller mest for er den urbane storbyungdommen. Her kan det bli interessant å følge utviklingen videre.

Det sentrale Østlandet ellers har i motsetning til Oslo bidratt med en stor del av merveksten, spesielt for menn, mens ungdom fra Østlandet ellers ikke har bidratt mye. Blant de siste er det imidlertid langt flere kvinner enn menn som er blitt værende. Antakelig er dette et utslag av at disse kvinnene i større grad enn andre tilflyttere har etablert seg med lokale menn. Tilflytterkvinnene fra disse områdene er de eneste som viser tegn til å få sterkest vekst blant de lavest utdannede. Dette støtter hypotesen om familielokalisering som hovedmotiv.

Landsdelene utenfor Østlandet har bidratt med en betydelig del av merveksten, med stor grad av kjønnslikhet, og med spesielt sterk vekst av høyt utdannede av begge kjønn. Som for tilflytterne fra Vestfold/Grenland er det en klar tendens til sterkere videreutflytting enn nyinnflytting i fasen fram mot 35-årsstadiet, spesielt for kvinner. Begge disse fenomenene peker mot sysselsetting i ungdomsfasen som hovedmotiv. Permanent

lokalisering har nok ikke i samme grad vært motivet for disse som for dem som kommer fra de mindre sentrale delene av Østlandet. Et interessant spørsmål framover vil imidlertid være om hele merveksten resulterer i videreflytting, eller om noe av gevinsten er beholdt innen disse kullene er blitt 35 år. For de store byene er hovedtendensen at økende nyinnflytting i ungdomsfasen skaper en ytterligere økning i videreflyttingsandeler i etableringsfasen. Relativt sett er det altså færre nyinnflyttere som blir boende, selv om det også på 35-årstrinnet er noen flere i absolutte tall. Men i storbyene kan dette skyldes at vedvarende økning i nyinnflytting gjør det stadig trangere om plassen (ikke minst på boligmarkedet). Kanskje er det annerledes i Fredrikstad?

2.2 Hvor flytter folk fra Fredrikstad hen?

I dette avsnittet skal vi se på hvor Fredrikstad-folk flytter, og hvordan dette har endret seg. Vi legger samme geografiske inndeling til grunn som i forrige avsnitt. Tabell 2.3 viser prosentfordelingen for hvor vi finner igjen de fraflyttede født 1960-64 på 35-årstrinnet.

Tabell 2.3 *Fraflyttede fra Fredrikstad fordelt etter hvor de bodde som 35-åringer. Årskullene født 1960-64. Prosent av alle som hadde flyttet ut etter fylte 15 år.*

	Menn	Kvinner
I alt	100	100
Sarpsborg	24	19
Halden	2	1
Mosseregionen	6	10
Askim/Eidsberg	1	1
Nordre Østfold	1	0
Indre Østfold	0	1
Hvaler	5	6
Østfold i alt	39	38
Follo	5	7
Vestfold/Grenland	4	3
Oslo	22	22
Sentrale Østlandet ellers	10	12
Mindre sentrale Østlandet	3	3
Landet utenom Østlandet	17	15

Mens nærmere halvparten av tilflytterne til Fredrikstad kommer fra Østfold, er det mindre enn 40 prosent av de som på varig basis flytter ut som blir værende i fylket. Spesielt er det lite flytting til de nordlige og indre delene av fylket. Til sammen ender over halvparten av alle som flytter i Sarpsborg eller i en av kommunene i Oslo-regionen. Fraflyttingen fra Fredrikstad må sies å følge nokså konsentrerte strømmer. Hver sjette som flytter på varig basis, ender opp utenfor Østlandet. Dette er svært få, sammenlignet med fraflyttingen fra Østlandskommuner generelt.

Et spørsmål som melder seg, er hvordan fraflyttingen blir kompensert av tilflyttere fra de ulike regioner. Med andre ord: Hvilke regioner vinner Fredrikstad folk til seg fra gjennom flytting, og hvilke taper de flyttere til i livsløpsperspektivet fra man er barn til voksen? Vi husker fra hovedgjennomgangen i kapittel 1 at Fredrikstad for disse årskullene tapte 6 prosent av guttekullene og 1 prosent av jentekullene gjennom fasen 15-35 år. Bak disse

beskjedne flyttetapene ligger det et geografisk mønster, som er gjengitt i Tabell 2.4. På første linje finner vi igjen tall fra hovedoversikten i Tabell 1.1

Tabell 2.4 *Antall tilflyttere, fraflyttede og tap/gevinst gjennom aldersfasen 15-35 år etter kjønn region. Prosent av kullstørrelsene i Fredrikstad på 15-årstrinnet.*

	Menn			Kvinner		
	Til-flyttere	Fra-flyttete	Tap/gevinst	Til-flyttere	Fra-flyttete	Tap/gevinst
I alt	22	28	-6	31	32	-1
Sarpsborg	5	7	-2	8	6	+2
Halden	1	1	0	1	1	0
Mosseregionen	3	2	+1	3	3	0
Askim/Eidsberg	0	0	0	0	0	0
Nordre Østfold	0	0	0	0	0	0
Indre Østfold	0	0	0	0	0	0
Hvaler	0	1	-1	1	2	-1
Østfold i alt	9	11	-2	13	12	+1
Follo	1	1	0	1	2	-1
Vestfold/Grenland	1	1	0	2	1	+1
Oslo	2	6	-4	3	7	-4
Sentrale Østlandet ellers	2	3	-1	3	4	-1
Mindre sentrale Østlandet	1	1	0	2	1	+1
Landet utenom Østlandet	6	5	+1	7	5	+2

Her får vi igjen en illustrasjon av ubalansene i flyttestrømmene mellom Fredrikstad og Sarpsborg. Fredrikstad taper i det lange løp to prosent av sine menn til Sarpsborg, men får et bidrag tilbake av kvinner som gir to prosent vekst. Kvinner og menn ”byter altså plass” på et vis. Mot de andre regionene i Østfold er det ingen store ubalanser, med unntak av et lite nettotap til Hvaler i det lange løp. Alt i alt fører dette til at strømmene som går mellom de to byene i stor grad er med på å bestemme balansen fylket totalt: Fredrikstad taper noen få av sine menn, men vinner til seg noen flere kvinner gjennom flytting, i forhold til fylket forøvrig. Selv om tilflytterne til Fredrikstad har utdanning litt over gjennomsnittet for årskullene på landsbasis, er de i mindre grad sysselsatt enn disse, og også i mindre grad sysselsatt enn dem som flytter ut. Dette gjelder tilflyttere av begge kjønn, og kommer litt overraskende.

Den største utfordringen for Fredrikstad er å få tapet mot Oslo og det sentrale Østlandsområdet, som er på til sammen (4+1=) 5 prosent av kullstørrelsen for begge kjønn, dekket opp fra andre regioner. Vi ser at strømmene til og fra landsdelene utenom Østlandet bidrar litt til dette, spesielt for kvinner. Også i forhold til Østlandsområdene utenom Oslo-regionen vinner Fredrikstad til seg noen kvinner. Dette sammen ved det spesielle ved strømmene mellom Sarpsborg og Fredrikstad forklarer altså et større langsiktig tap av menn enn av kvinner.

Vi skal se litt på endringene for årskullene som kommer etter. Tabell 2.5 viser hvordan de utflyttede fra Fredrikstad i de to femårskullene født på 1960-tallet fordelte seg på de 13 regionene da de var blitt 30 år.

Tabell 2.5 *Fraflyttede fra Fredrikstad fordelt etter hvor de bodde som 30-åringer. Årskull født 1960-64 og 1965-69. Prosent av årskullene på 15-årstrinnet.*

	Menn		Kvinner	
	1960-64	1965-69	1960-64	1965-69
I alt	100	100	100	100
Sarpsborg	23	24	19	22
Halden	2	3	1	3
Mosseregionen	6	6	8	8
Askim/Eidsberg	0	1	1	2
Nordre Østfold	1	1	0	0
Indre Østfold	0	2	1	1
Hvaler	4	3	5	4
Østfold i alt	36	40	35	40
Follo	4	3	6	5
Vestfold/Grenland	4	5	3	2
Oslo	24	26	26	26
Sentrale Østlandet ellers	8	8	12	12
Mindre sentrale Østlandet	3	5	3	3
Landet utenom Østlandet	21	13	15	12

Vi bør huske at fraflyttingen fra Fredrikstad gikk ned fra første til siste femårskull (fra 27 til 24 prosent av guttekullene og fra 33 til 31 prosent av jentekullene). Nedgangen er i hovedsak kommet blant dem som flytter ut av Østfold fylke, og spesielt blant dem som innen de var 30 år hadde flyttet til andre landsdeler. Hele nedgangen i fraflyttingen kan faktisk forklares ved dette siste, samtidig som mange flyttere også har valgt seg nærmere flyttemål. Andelen som blir værende i fylket har av den grunn økt fra 35 til 40 prosent.

Halvparten av de mennene som før dro ut til andre landsdeler, har i siste femårskull valgt Oslo eller et av de mindre sentrale områdene på Østlandet i stedet. Noen flere har også valgt Sarpsborg, Halden, Askim/Eidsberg og Indre Østfold. Hvalerflyttingen har imidlertid blitt svekket. Det er spesielt flere kvinner som har valgt Sarpsborg og Halden som flyttemål. Den økte kvinneflyttingen til Sarpsborg har halvt på vei bidratt til å rette opp det skjeve kjønnsforholdet i strømmene mellom de to byene. Tendensen er imidlertid ikke blitt helt borte.

2.3 Hvordan er lokalbefolkningen og flytterne fordelt på utdanning?

Dette avsnittet gir en dokumentasjon av forskjellene i utdanningssammensetning mellom ulike grupper i Fredrikstads befolkning. Vi skiller mellom tre hovedgrupper, nemlig lokalbefolkningen (bofaste og tilbakeflyttere sett samlet), de fraflyttede og tilflytterne. Forskjellen mellom disse gruppene blir tabellert for kvinner og menn, og for hvert av de to femårskullene, slik at vi også får dokumentert endringer. Kommentarene om utdanningsutviklingen i de ulike gruppene i avsnittene foran er basert på denne dokumentasjonen, og kan etterprøves her.

I kapittel 1.4 dokumenterte vi utdanningsforskjeller mellom ungdomsgruppene og voksengruppene før og etter flytting gjennom aldersfasen 15-35 år, målt ved hjelp av indekser som viser utdanningsinnslaget i de to gruppene relativt til tilsvarende innslag i

landsbefolkningen. Her skal vi framstille forskjellene på en annen måte, nemlig i form av avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene. Grunnen til at vi gjør det slik, er at vi her ikke først og fremst er ute etter å dokumentere utdanningsfordelingene som sådan. Det vi har lagt til grunn for kommentarene foran, og som for vårt formål er det mest interessante, er hvordan utdanningsfordelingene i de tre gruppene av flyttere og lokalbefolkning varierer mellom kjønn og femårskull. Da må vi på en eller annen måte i framstillingen få tatt hensyn til at utdanningsfordelingene på landsnivå er forskjellige for menn og kvinner mellom årskull.

Disse landsfordelingene kan det være et poeng i seg selv å få dokumentert, i det de viser utdanningsutviklingen i landet i et femårsperspektiv, og hvordan utviklingen har påvirket kjønnsfordelingen. Tabell 2.6 viser at utdanningsutviklingen har gått raskere for kvinner enn menn, med nedgang for de lavutdannede (mindre enn videregående skole) og oppgang både for høyt utdannede (mer enn videregående skole) og middels utdannede (videregående skole).

Tabellen viser videre at andelen kvinner med høy utdanning er høyere enn for menn og at denne forskjellen har økt fra første til siste femårskull. I tråd med dette er det flere menn enn kvinner på midlere utdanningsnivå (fordi mange menn har yrkesskole), denne kjønnsforskjellen er imidlertid blitt mindre for de siste årskullene. Fram til nå har andelen med lav utdanning vært høyere for kvinner enn menn. Forskjellen går for de sene 60-tallskullene for første gang i motsatt retning.

Tabell 2.6 *Andel med lav, middels og høy utdanning i landsbefolkningen på 30-årstrinnet. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Prosent.*

UTDANNING	MENN		KVINNER	
	f. 1960-64	f.1965-69	f. 1960-64	f. 1965-69
I alt	100	100	100	100
Lav	34	26	37	24
Middels	43	46	35	41
Høy	23	28	28	35

I Tabell 2.7 er alle prosentavvik, som for hver gruppe av lokalbefolkning og flyttere, kjønn og årskull summeres til null, relatert til fordelingen i samme gruppe etter kjønn og årskull på landsnivå. På den måten kan både de ulike flyttegruppene, kvinner og menn og utviklingen fra første til andre femårskull, studeres under ett.

Tabell 2.7 *Avvik fra landets utdanningsfordeling på 30-årstrinnet, for lavt, middels og høyt utdannede. Lokal befolkning, fraflyttede og tilflyttere gjennom aldersfasen 15-30 år i Fredrikstad. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene.*

Utdanning	MENN						KVINNER					
	f. 1960-64			f. 1965-69			f. 1960-64			f. 1965-69		
Avvik ialt	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til
Utdanning												
Avvik ialt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lav	-8	+3	-1	-4	+8	+2	-10	+8	-4	-3	+9	+1
Middels	-9	+5	-3	-13	0	-8	-8	-1	+3	-9	+1	-3
Høy	+17	-8	+4	+17	-8	+6	+18	-7	+1	+12	-10	+2

De som flytter fra Fredrikstad (Fra-kolonnen) har altså langt mer utdanning enn landsbefolkningen. For menn er avviket på høyt utdanningsnivå 17 prosentpoeng over landsfordelingen, hvilket betyr at henholdsvis 40 og 45 prosent av fraflyttede menn fra de to femårskullene (se i forhold til Tabell 2.6) har høy utdanning. Fraflyttede kvinner i første femårskull avvek fra landsfordelingene på omtrent samme måte som for menn, men for kvinner har utviklingen gitt et redusert utdanningstap gjennom fraflytting.

Lokalbefolkningen (Lok-kolonnen) avviker fra landsgjennomsnittet i nærmest systematisk motsatt retning, og det er svært store forskjeller mellom de som blir værende i Fredrikstad og de som flytter ut. Her ser vi hvor sterkt utdanning kan sortere lokalbefolkningen i flyttere og blivere i et langsiktig perspektiv. Blant de høyt utdannede er forskjellene gjennomgående 25 prosentpoeng (for menn 17 over blant de fraflyttede og 8 under for lokalbefolkningen, og tilsvarende for kvinner). Utviklingen fra første til siste femårskull har ikke gitt så store endringer, men det er likevel en tendens til en svekket utdanningssammensetning blant de som blir værende i Fredrikstad. For menn finner vi denne ved at avviket for andelen lavutdannede øker på bekostning av de middels utdannede (fra 3 til 8 prosentpoeng), og for kvinner ved at avviket for de høytutdannede øker (fra -7 til -10 prosentpoeng) med økende skjevhetstendens på begge nivåene under.

Tilflytterne (Til-kolonnen) har en utdanningssammensetning som for begge kjønn og begge femårskull ikke avviker så mye fra landsfordelingen. To sentrale kommentarer i de tidligere avsnittene er likevel at alle fire gruppene er bedre utdannet enn landsbefolkningen, og at avviket for de høyt utdannede bedres fra første til siste femårskull.

Vi ser imidlertid også at tilflytterne over tid klart bidrar til polarisering av utdanningsfordelingen, ved at innslaget av de midlere utdannede svekkes til fordel også for de lavest utdannede. Gruppen av tilflyttere er altså blitt mindre homogen over tid. Til slutt kan vi legge merke til at utdanningsfordelingene også i voksenbefolkningen i Fredrikstad er svært forskjellige, når vi sammenligner tilflytterne med lokalbefolkningen. Forskjellene er imidlertid ikke på langt nær så store som for de som vokste opp der. Tilflytternes mønster ligger med ett midlertidig unntak (de middels utdannede kvinnene født i 1960-64 er sterkere representert enn jentene som vokste opp i byen) omtrent midt mellom mønsteret for lokalbefolkningen og de fraflyttede.

2.4 Hvordan er lokalbefolkningen og flytterne sysselsatt?

Dette avsnittet dokumenterer hvordan de fraflyttede, tilflytterne og lokalbefolkningen (bofaste og tilbakeflyttere) er sysselsatt, i forhold til hvordan menn og kvinner fra de samme femårskullene er det på landsbasis. Avsnittet er bygget opp over samme lest som det foregående, med den forskjell at vi her ser på sysselsettingsstabilitet i stedet for utdanning.

Tabell 2.8 *Andel stabilt sysselsatte, ustabil sysselsatte og ikke-sysselsatte i landsbefolkningen de siste tre årene på 1990-tallet. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Prosent.*

Sysselsetting	MENN		KVINNER	
	f. 1960-64	f.1965-69	f. 1960-64	f. 1965-69
I alt	100	100	100	100
Stabil	78	71	61	55
Ustabil	15	21	23	29
Ikke sysselsatt	7	8	16	16

Vi har lagt sysselsettingen i perioden 1997-99 til grunn. Har man vært sammenhengende i arbeid i denne perioden, kalles sysselsettingen **stabil**. Har man vært i jobb kun i deler av perioden, kalles sysselsettingen **ustabil**. De **ikke sysselsatte** er de som da aldri har vært i arbeid. Tabell 2.8 viser hvordan menn og kvinner i landsbefolkningen i de to femårskullene fordeler seg på disse kategoriene. Menn er som kjent mer stabile på arbeidsmarkedet enn kvinner, og utviklingen fra første til siste femårskull viser at forskjellene knapt kan sies å ha avtatt heller. Når de siste kullene er mindre stabile enn de første, skyldes det at vi her ikke har kunnet observere sysselsettingen på samme alderstrinn pga. mangel på mange nok årsobservasjoner. Det første femårskullet er observert i alder 33-35 år, det siste i alder 28-30 år. Det er dermed naturlig at det første kullet oppviser større stabilitet enn det siste.

Tabell 2.9 *Avvik fra sysselsettingsfordeling på landsnivå. Lokal befolkning, fraflyttede og tilflyttere gjennom aldersfasen 15-30 år i Fredrikstad. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene.*

Sysselsatt	MENN						KVINNER					
	f. 1960-64			f. 1965-69			f. 1960-64			f. 1965-69		
	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til
Avvik ialt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stabilt	-1	+2	-4	-4	+2	-4	+1	+2	-6	+1	+1	-5
Ustabilt	+1	-3	-1	+4	-3	+1	0	-4	+3	+2	-3	+3
Ikke syss.	0	+1	+5	0	+1	+3	-1	+2	+3	-3	+2	+2

Sysselsettingen varierer som regel mindre mellom regioner og flyttegrupper enn utdanningsnivået. Det er helt naturlig, da flytting i stor grad skjer som tilpasninger til arbeidsmarkedet. Likevel er det de fleste steder, også i Fredrikstad, slik at lokalbefolkningen både har et høyere sysselsettingsnivå og er mer stabile på arbeidsmarkedet enn tilflytterne. At de er mer stabile kan delvis forklares ved at de har flyttet for å få arbeid, men her er ikke det noen hovedforklaring, siden vi knytter stabiliteten til de siste tre årene av en 20-årsfase og en 15-årsfase for de to femårskullene henholdsvis.

I Fredrikstad ser vi de lokalrekrutterte for begge kjønn har en større andel stabilt sysselsatt enn landsbefolkningen. Det finner vi ikke for tilflytterne og heller ikke for fraflyttede menn. Kvinner som har flyttet fra Fredrikstad, arbeider imidlertid mer enn alle de andre gruppene.

Selv om de lokalrekrutterte er stabile, har de ikke høyere sysselsetting enn landsgjennomsnittet, for begge femårskull er det noen flere menn (ett prosentpoeng flere) og

enda flere kvinner (to prosentpoeng flere) som ikke har vært i arbeid de siste tre årene av aldersfasen. Sett i forhold til Tabell 2.8 forteller dette at tendensen til ikke å være i arbeid for lokalbefolkningen i Fredrikstad, er 10-15 prosent høyere enn i landsbefolkningen. Avviket er imidlertid lite, sett i forhold til tendensen for tilflytterne, spesielt for menn. Et avvik på fem prosentpoeng for menn født 1960-64 forteller at mens kun 8 prosent aldri har vært i arbeid i de tre årene på landsbasis, er det hele 13 prosent blant tilflytterne i Fredrikstad. Siden datamaterialet også inneholder opplysninger om trygd og sosialhjelp, kunne denne observasjonen vært fulgt videre, hvis rammene hadde tillatt det. Avvikene er imidlertid noe mindre for det siste femårskullet, og mer på linje med hvordan de er for kvinner.

Fraflyttede menn er i arbeid som på landsbasis for begge femårskull, men noe mindre stabilt. Kvinnene som har flyttet arbeider som sagt mer enn andre, og for det siste femårskullet er dette enda tydeligere enn for det første. Men selv om de fraflyttede i større grad er i arbeid, har lokalbefolkningen vært mer stabil. Vi kan ikke trekke den konklusjonen at det har lønnet seg å flytte fra kommunen for å få stabilt arbeid. Det har imidlertid ikke lønnet seg å flytte til kommunen, hvis det var arbeid man var ute etter. Vi har tidligere funnet tendenser til at mange av tilflytterne til Fredrikstad i stor grad har kommet med bolig- og familiemotivasjon som grunn for å komme. Dette skulle jo indikere det samme, men det er overraskende at det slår sterkere ut for menn enn for kvinner, spesielt for dem vi registrerer sysselsettingsstatus for i alder 33-35 år (det første femårskullet). Vi tror dette må ha andre eller flere forklaringer, som for eksempel at Fredrikstad er en attraktiv by for folk, spesielt menn, som ikke må eller kan arbeide. Vi minner igjen om at det er flere med høy utdanning i denne gruppen enn i landsbefolkningen (Tabell 2.7).

Vi har kastet et blikk på om det er flyttere fra spesielle regioner som leverer mannlige tilflyttere som ikke er i arbeid. Det som kommer klarest fram, er regionene som **ikke bidrar** til dette: Mannlige tilflytterne fra Sarpsborg, Hvaler og Follo er i større grad i arbeid enn på landsbasis, og heller ikke tilflytterne fra Oslo, Mosseregionen og fra landsdelene utenfor Østlandet kan få noe særlig av ”skylden”. De andre områdene på Østlandet må nok ta en god del av den, spesielt tilflytterne fra Vestfold og Grenland, og av Østfold-regionene viser det seg å være Halden og kommunene i nord som har sendt inn flest menn til Fredrikstad som ikke er i jobb.

3 Flyttere til og fra Sarpsborg

3.1 Hvor kommer tilflytterne til Sarpsborg fra?

Tabell 3.1 viser hvordan tilflytterne til Sarpsborg fordeler seg på oppvekstregioner. Vi ser fortsatt på årskullene født 1960-64, som er fulgt fra de var 15 til 35 år. Der man avslutter grunnskolen er for de fleste det bostedet man oppfatter som sitt ”oppvekststed”. Tabellen viser derfor ”oppvekststeds mønsteret” for tilflytterne til Sarpsborg på 35-årsstrinnet.

Landet er inndelt i 13 soner, hvorav 7 i Østfold. Hvaler er skilt ut fordi kommunen sender mange tilflyttere til Fredrikstad, for Sarpsborg betyr ikke Hvaler noe. Mosseregionen omfatter kommunene Moss, Våler, Rygge og Råde. Nordre Østfold utgjøres av kommunene Hobøl, Skiptvet, Spydeberg og Trøgstad, når Askim og Eidsberg er egen region. Indre Østfold omfatter de fire kommunene Aremark, Marker, Rakkestad og Rømskog. Follo utgjøres av kommunene Vestby, Ås, Ski, Frogn, Nesodden, Oppegård og Enebakk. Grenland er kommunene Skien, Porsgrunn, Siljan, Bamble og Nome.

Tabell 3.1 *Tilflytterne til Sarpsborg på 35-årsstrinnet fordelt etter hvor de bodde som 15-åringer. Årskullene født 1960-64. Prosent.*

	Menn	Kvinner
I alt	100	100
Fredrikstad	42	29
Halden	7	8
Mosseregionen	4	6
Askim/Eidsberg	1	2
Nordre Østfold	1	2
Indre Østfold	5	8
Hvaler	0	1
Østfold i alt	60	56
Follo	3	3
Vestfold/Grenland	3	3
Oslo	7	6
Sentrale Østlandet ellers	4	7
Mindre sentrale Østlandet	4	3
Landet utenom Østlandet	19	22

”Det sentrale Østlandet ellers” er alle kommuner i Oslo-regionen på sentralitetsnivå 3 (etter SSBs standard), som ikke ligger i Østfold, Vestfold eller Follo. Reiseavstand fra disse til Oslo sentrum med offentlige kommunikasjonsmidler ligger innenfor halvannen

time. "Det mindre sentrale Østlandet" består av alle andre kommuner i fylkene Hedmark, Oppland, Buskerud og Telemark unntatt Grenland.

Godt over halvparten av alle tilflytterne til Sarpsborg har bakgrunn fra Østfold, og med en større andel menn enn kvinner fra fylket. En slik kjønnsforskjell kan tyde på en generell tendens til at flytterne til Sarpsborg i større grad enn gjennomsnittet er arbeidsmotivert enn bolig- og familiemotivert. Spesielt har det kommet svært mange menn fra Fredrikstad, dette kan tyde på at strømmen som kommer derfra er annerledes motivert enn den som går andre veien. Her indikeres heller en mer bolig- og familieorientert årsakssammensetning, med overvekt av kvinner.

Denne antakelsen blir imidlertid ikke styrket når vi ser på hvordan flytterne mellom de to byene er sysselsatt. Flytterne fra Fredrikstad til Sarpsborg er for disse årskullene og for begge kjønn i betydelig mindre grad i arbeid enn flytterne som har reist den andre veien. Riktignok rimer dette med at andelen med høy utdanning i strømmene fra Fredrikstad til Sarpsborg er langt lavere enn for dem som flytter motsatt vei. Men det svekker en hypotese om en mer rendyrket bolig- og familiemotivering i strømmen som går mot Fredrikstad. Antakelig er motivene sammensatt, slik at flytterne fra Sarpsborg i større grad enn de som kommer fra Fredrikstad ønsker begge deler (både arbeid og bolig). Utdanningsforskjellene tyder uansett på at de er svært ulikt sammensatt. For årskullene som følger etter, født på slutten av 1960-tallet, er andelen som er i arbeid omtrent lik i begge flyttestrømmene. Antakelig har høykonjunkturen utlignet en del gamle forskjeller.

Kommunene i Indre Østfold leverer nokså mange tilflyttere til Sarpsborg. Dette er i stor grad kvinner med lav og midlere utdanning. Det kommer faktisk flere tilflyttere fra de fire indre Østfoldkommunene enn både fra Mossregionen, fra Follo og fra Vestfold/Grenland. Også fra disse regionene kommer det mange kvinner med lav utdanning, men dette har endret seg en god del fra det første til det siste av de to femårskullene vi ser på.

I Sarpsborg som de fleste andre steder er det er flere kvinner enn menn blant tilflytterne. I forhold til størrelsen på ungdomskullene utgjør tilflytterkvinnene 28 prosent og tilflyttermennene 24 prosent (Tabell 1.1 i innledningskapitlet). Den vanligste grunnen til at det er flere kvinner enn menn blant tilflytterne, er at kvinner i større grad har familielokalisering som flyttemotiv. En naturlig tolkning er derfor at de regioner det rekrutteres en høyere andel tilflytterkvinner fra, er regioner som byen spesielt rekrutterer familieinnflyttere fra. Motsatt vil steder med en høyere tilflytterandel av menn kunne indikere at disse flytterne i større grad har hatt arbeid som motiv for å komme til byen. Hvis denne teorien er riktig, kan vi ut fra tabellen gjette på at de flytterne som er kommet med familielokalisering som mest dominerende grunn, nettopp er de som er kommet fra Indre Østfold, men også Mossregionen og det sentrale Østlandet utenom Oslo. Dette er andre regioner enn de som ser ut til å sende sine mest bolig- og familiemotiverte flyttere til Fredrikstad. Kanskje er det helt naturlig, da de to byene på et vis konkurrerer om innflytterne, og de ikke begge kan vinne kampen om alle typer tilflyttere alle steder fra.

Generelt er det slik at familieflytterne i større grad kommer fra næromlandet enn andre, og dermed at kvinner ofte har kortere flytteavstand bak seg enn menn. For flytterne som kommer fra regionene i Østfold utenom Fredrikstad, stemmer dette ganske bra. Sarpsborg ser altså ut til å trekke til seg flere familieflyttere fra Østfold ellers enn det Fredrikstad gjør. Generelt er tilflytterne i Sarpsborg i litt mindre grad i jobb enn tilflytterne i Fredrikstad, men avviket er ikke større enn det utdanningsforskjellene kan forklare.

Også for de som er kommet utenfra fylket er det slike forskjeller ved rekrutteringen til de to byene. I motsetning til tilflytterne i Fredrikstad, er det i Sarpsborg flest kvinner i

gruppen som kommer fra de andre landsdelene, mens det ikke er slik for dem som kommer fra Østlandet utenom Oslo-regionen. For Fredrikstad er bildet nærmest motsatt. Dette kan kanskje tolkes som at det ikke er tilfeldig at noen velger Sarpsborg og andre velger Fredrikstad, men vi kan også se det litt annerledes: Ser vi på tilflytterstrømmene til de to byene under ett jevner bildene seg ut, og i stedet for å peke på to grupper som velger hver sin by, kan det være mer snakk om en ”intern sortering” byene i mellom, som kanskje svarer til et samarbeids- og konkurranseforhold i byregionen. En slik tolkning kan bidra til å avmystifisere de nokså store forskjellene som vi faktisk finner.

Hvis vi ser Tabell 3.2 i sammenheng med Tabell 3.1, får vi forsterket noen av de trekkene vi har nevnt. Utviklingen gjennom siste del av etableringsfasen (fra man er 30 til 35 år) bygger sterkere opp et inntrykk av at flyttere fra de ulike regioner er forskjellige. Blant annet underbygges inntrykket av at folk fra landsdelene utenfor Østlandet i større grad kommer til Sarpsborg for å etablere seg permanent enn de gjør i Fredrikstad. I tillegg har de som kommer til Sarpsborg derfra spesielt mye mindre utdanning, særlig kvinnene. For folk fra de mindre sentrale delene av Østlandet er det akkurat motsatt, for disse blir Sarpsborg i større grad et midlertidig oppholdssted enn Fredrikstad. Noen slike forskjeller mellom byene er helt systematiske, men som sagt, det er mulig det i større grad er naturlige sorteringsmekanismer som ligger bak, enn at folk med ulik bakgrunn velger ulikt.

Vi skal se på endringene fra første til andre femårskull. Tabell 3.2 viser fordelingene for de to femårskullene født på 1960-tallet, fulgt fram til de var 30 år. Hensikten er å få antydning regionale vridninger i tilflyttingsmønsteret de siste fem årene. Vi snakker her om vridning, da det bare har vært en liten økning (mellom et halvt og et helt prosentpoeng for begge kjønn) i tilflyttingen fra det ene femårskullet til det neste. Tabell 3.1 viste at den mannlige tilflyttingen på 30-årstrinnet var 22 prosent (av utgangskullet) for begge femårskull, og for kvinner 26 og 27 prosent.

Tabell 3.2 *Tilflytterne til Sarpsborg på 30-årstrinnet fordelt etter hvor de bodde som 15-åringer. Årskull født 1960-64 og 1965-69. Prosent.*

	Menn		Kvinner	
	1960-64	1965-69	1960-64	1965-69
I alt	100	100	100	100
Fredrikstad	43	34	32	33
Halden	7	8	9	8
Mosseregionen	6	8	6	7
Askim/Eidsberg	1	1	1	2
Nordre Østfold	1	3	1	2
Indre Østfold	4	7	9	7
Hvaler	0	0	1	1
Østfold i alt	62	61	59	60
Follo	4	2	2	4
Vestfold/Grenland	2	3	3	2
Oslo	7	4	5	5
Sentrale Østlandet ellers	4	3	6	6
Mindre sentrale Østlandet	3	6	4	5
Landet utenom Østlandet	18	21	21	18

Som nevnt i innledningskapitlet har vi informasjon til å kunne fundere ytterligere over en del av de årsaksspørsmålene vi har dvelt ved foran. Ved å skjele til om nyinnflytting dominerer videreflytting eller omvendt gjennom siste del av etableringsfasen (30-35 år, for årskullene født 1960-64), kan vi i noen tilfelle få ytterligere underbygget, eller også sådd tvil, om det er bolig- og familiemotivasjon eller arbeidsmotivasjoner som er de dominerende flytteårsakene for de ulike tilflytterne.

Bak inntrykket av en nesten uendret tilflytting til Sarpsborg totalt finner vi en god del vridning i mønstrene. Det er enklest å kommentere det som framkommer for menn. Det har skjedd en kraftig svikt i tilflyttingen fra Fredrikstad, fra Oslo, fra det sentrale Østlandet ellers og fra Follo. Til sammen ville denne svikten ha redusert tilflyttingen til Sarpsborg fra 22 til 19 prosent (i forhold til størrelsen på guttekullet på 15-års-trinnet). Men så har resten av Østfold, med unntak av Askim/Eidsberg dekket opp for litt over halvparten av dette gjennom økt tilflytting, og den andre halvparten står tilflyttere fra de andre landsdelene og fra de mindre sentrale delene av Østlandet, samt menn fra Vestfold/Grenland, for. Tilflytterne som har sviktet dreier seg for menn i stor grad om personer med lav utdanning, ikke minst i den sterkt avtakende strømmen fra Fredrikstad. Svikten fra Oslo omfatter imidlertid også en del menn med høy utdanning (ingeniører kanskje?). Økningen fra de mindre sentrale delene av Østlandet og fra de andre landsdelene gir økt tilførsel av menn på mellomnivå. Flytterne fra Østfold og Vestfold/Grenland bidrar i større grad til at Sarpsborg får flere menn med høy utdanning. Hvordan alt dette virker på utdannings sammensetningen i sum, er omtalt i hovedgjennomgangen i kapittel 1.4, og vi dokumenterer en del trekk nærmere i avsnitt 3.3.

For kvinner er disse vridningene litt vanskeligere å systematisere, og de er heller ikke så tallmessig utslagsgivende som for menn. Justeringene er altså mindre. Vridningene har gitt Sarpsborg flere kvinner med høy og midlere utdanning, men denne veksten følger bare utdanningsutviklingen på landsnivå, og har ikke tilført Sarpsborg mer utdanningsvekst blant kvinnelige tilflytterne enn denne skulle tilsi.

Det er fire regioner som har gitt svikt i tilflyttingen av kvinner, sterkest gjelder det landsdelene utenfor Østlandet, dernest Indre Østfold, Halden og Vestfold/Grenland. Alle disse regionene har imidlertid bidratt til mervekst i tilflyttingen av menn. Dette er ikke så lett å tolke uten videre. Svikten omfatter nesten utelukkende kvinner med lav utdanning, så det kan være en svikt i familielokaliseringen blant dem som tidligere giftet seg i ung alder med lokale menn. Motsatt har flere av de regionene som har sviktet for menn, bidratt til å levere flere kvinner, så her er det lite som er entydig. Oslo er imidlertid et unntak, her er endringene lik null, bortsett fra at de høyt utdannede Oslo-kvinnene har sviktet, samtidig som byen har fått noen flere av de lavt utdannede. Oslo er den eneste regionen utenfor Østfold som gir en slik negativ innvirkning på utdanningsfordelingen blant tilflytterne i Sarpsborg fra første til siste femårskull av kvinner.

Det er Østfold-regionene som gjør at Sarpsborg ikke har tapt tilflyttere totalt blant kvinner de siste fem årene: Fredrikstad har sendt inn flere enn før, de fleste i tilveksten har utdanning på mellomnivå, og de arbeider i langt større grad enn tilflytterne i første femårskull. Denne kvinnegruppen må sies å være kvalitativt forskjellig fra forgjengerne, mer lik strømmen som går motsatt vei, og den utgjør alene den merprosenten (fra 26 til 27 prosent) som er registrert totalt. Ellers har både Mossregionen, Askim/Eidsberg og Nordre Østfold ellers også levert flere kvinner enn før, men herfra er tilveksten jevnt fordelt på utdanningstrinnene. Heller ikke disse tilflytterne, i likhet med dem fra Oslo, holder tritt med utdanningsveksten blant kvinner på landsbasis.

Vi har sett litt på utviklingen gjennom fasen fra 30 til 35 år, altså siste del av etableringsfasen. Hvilke regioner konsoliderer seg i denne typiske familiefasen: Er det de

samme som vi har pekt ut som de mest bolig- og familieorienterte tidligere? I hovedsak får vi støtte for det vi har sagt om det. Fra Østfold ser unntaket ut til å være Halden og Indre Østfold, som tar flere tilflytterkvinner tilbake gjennom videreflytting enn de sender inn nyinnflyttede kvinner. Dette er i tråd med at siste femårskull har sendt inn færre enn før, og at familiemotivasjonen herfra er svekket.

Slik sett får vi støtte for en hypotese om endring i retning av at Sarpsborg i mindre grad enn før er stedet som jentene derfra vil velge. Det er mulig at jenter fra Halden og Indre Østfold tidligere har brukt Sarpsborg som ”storby”, og oppholdt seg der mest som unge, og at denne trenden er avtakende. For kvinnene fra Mosseregionen og Nordre Østfold inkludert Askim/Eidsberg er det antakelig ikke slik. De som kommer til Sarpsborg fra disse områdene ser ut til å være mer motivert for å bli boende.

Også flytterne fra Follo konsoliderer seg mot slutten av etableringsfasen. Disse tolket vi ikke som så typisk bolig- og familiemotiverte i utgangspunktet, ut fra kjønns- og utdanningsforskjeller. Det samme mente vi vel om tilflytterne fra Oslo, men også disse konsoliderer seg i fasen fra 30 til 35 år. Kanskje gjelder noe av det samme her, som vi også konkluderte med som en mulig tolkning for Fredrikstad: Tilflyttere fra Oslo og Follo som velger Østfoldbyene for å bosette seg permanent, flytter dit senere i livsløpet enn andre. Det virker da kanskje litt pussig at disse ikke har spesielt mye utdanning, slik kvinner som etablerer seg sent i livet gjerne har, men det er kanskje en litt annen gruppe av godt voksne kvinner disse to Østfoldbyene heller appellerer til.

Flyttingene i sluttfasen bidrar verken til å svekke eller styrke det som er sagt om tilflytterne fra landsdelene utenfor Østlandet, men endringene fra første til siste femårskull kan antyde en utvikling i retning av at flere av de siste har kommet til Sarpsborg for å jobbe. Mennene har for disse overtatt dominansen i tilflyttergruppen, og det er kun de lavt utdannede kvinnene som har sviktet. Dette kan tolkes som et utslag av hvordan den generelle utdanningsutviklingen i landet påvirker pardannelse i ung alder: Det blir stadig færre jenter utenfra som vil være tilgjengelig som ”koneemner” før de selv tar utdanning, og før de sikrer seg sitt eget inntektsgrunnlag. Når stadig flere jenter fra distriktsområdene tar skolegang og utdanning, sviner en del av den familiemotiverte kvinneflyttingen i ung alder. Noe tas inn igjen i høyere alder, men da vil flyttestrømmene gå annerledes.

De klareste bekreftelsene på noe vi har sagt, kommer til slutt: Flytterne fra de mindre sentrale delene av Østlandet, som i motsetning til for Fredrikstad ble klassifisert som typisk arbeidsmotiverte i Sarpsborg, oppfører seg helt i tråd med hypotesen mot slutten av etableringsfasen. Det klareste kjennetegnet er nemlig at kvinnene i størst grad flytter videre, mens det skjer en fortsatt tilvekst gjennom nyinnflytting av menn. Et slikt mønster antyder at det ikke er familiene som dominerer flytteprosessene.

Også for tilflytterne i Sarpsborg fra de mindre sentrale delene av Østlandet får vi bekreftet hypotesen. Disse befester inntrykket av boligmotivasjon, ved at de i økende grad blir boende i Sarpsborg også etter fylte 30 år. Igjen er dette det motsatte av det vi så for dem som flyttet fra de samme områdene til Fredrikstad.

3.2 Hvor flytter folk fra Sarpsborg hen?

I dette avsnittet skal vi se på hvor Sarpsborg-folk flytter, og hvordan dette har endret seg. Vi legger samme geografiske inndeling til grunn som i forrige avsnitt. Tabell 3.3 viser i hvilke regioner vi finner igjen de som hadde flyttet fra Sarpsborg fra de var 15 til 35 år, for årskullene født 1960-64.

Tabell 3.3 *Fraflyttede fra Sarpsborg fordelt etter hvor de bodde som 35-åringer. Årskullene født 1960-64. Prosent av alle som hadde flyttet ut etter fylte 15 år.*

	Menn	Kvinner
I alt	100	100
Fredrikstad	23	29
Halden	6	5
Mosseregionen	6	7
Askim/Eidsberg	1	2
Nordre Østfold	1	2
Indre Østfold	3	5
Hvaler	1	1
Østfold i alt	41	51
Follo	6	5
Vestfold/Grenland	5	4
Oslo	19	16
Sentrale Østlandet ellers	12	10
Mindre sentrale Østlandet	4	4
Landet utenom Østlandet	13	10

Mens mye over halvparten av alle tilflytterne til Sarpsborg er vokst opp i Østfold, er det langt færre av dem som på varig basis flytter som ender opp i andre kommuner i fylket. Mens det er nokså lite flytting til de nordlige delene av fylket, er det likevel ganske mange som bosetter seg i Mosseregionen, Halden og de indre delene av fylket. Over halvparten av alle som blir værende i fylket etter flytting ender imidlertid opp i Fredrikstad, og spesielt er det mange kvinner som flytter dit. Til sammen havner over halvparten av all Sarpsborg-ungdom som flytter i Fredrikstad, Oslo eller et annet sted i Oslo-regionen. Strømmene fra Sarpsborg må sies å være konsentrert mot nokså få steder, om ikke like sterkt konsentrerte innenfor fylket som strømmene som går ut fra Fredrikstad. Hver sjuende mann og hver tiende kvinne som flytter fra Sarpsborg på varig basis, har bosatt seg utenfor Østlandet. Dette er en liten andel, sammenlignet med utflyttede fra Østlandskommuner generelt, og det er enda færre enn for dem som forlater Fredrikstad.

Et spørsmål som melder seg, er hvordan disse utflyttingsstrømmene blir kompensert av tilflytterne fra de ulike regioner. Med andre ord: Hvilke regioner vinner Sarpsborg folk fra gjennom flytting, og hvilke taper de overfor, sett i livsløpsperspektivet fra man er barn til voksen? Vi husker fra gjennomgangen i kapittel 1 at Sarpsborg for disse årskullene tapte 5 prosent av guttekullene og 7 prosent av jentekullene i løpet av aldersfasen 15-35 år. Bak disse langsiktige flyttetapene ligger det et geografisk mønster, som er gjengitt i Tabell 3.4. På første linje finner vi igjen tall fra oversikten i Tabell 1.1.

Tabell 3.4 *Antall tilflyttere, fraflyttede og tap/gevinst gjennom aldersfasen 15-35 år etter kjønn og region. Prosent av kullstørrelsene i Sarpsborg på 15-årstrinnet.*

	Menn			Kvinner		
	Til- flyttere	Fra- flyttete	Tap/ gevinst	Til- flyttere	Fra- flyttete	Tap/ gevinst
I alt	24	29	-5	28	35	-7
Sarpsborg	10	7	+3	8	10	-2
Halden	2	2	0	3	2	+1
Mosseregionen	1	2	-1	1	2	-1
Askim/Eidsberg	0	0	0	1	1	0
Nordre Østfold	0	0	0	1	1	0
Indre Østfold	1	1	0	3	2	+1
Hvaler	0	0	0	0	0	0
Østfold i alt	14	12	+2	17	18	-1
Follo	1	2	-1	1	2	-1
Vestfold/Grenland	0	1	-1	0	1	-1
Oslo	1	5	-4	2	6	-4
Sentrale Østlandet ellers	2	4	-2	2	4	-2
Mindre sentrale Østlandet	1	1	0	0	1	-1
Landet utenom Østlandet	5	4	+1	6	3	+3

Vi får igjen illustrert at det er en ubalanse i flyttestrømmene mellom Fredrikstad og Sarpsborg. Sarpsborg vinner i løpet av 20-årsfasen til seg tre prosent flere menn fra Fredrikstad alene, men gir tilbake et bidrag på to prosent av sine kvinner. Kvinner og menn ”bytter altså plass” i de to byene, men mennene som Sarpsborg vinner fra Fredrikstad, har langt mer utdanning enn de kvinnene Sarpsborg leverer tilbake i bytte. Sarpsborg gjør altså et godt utdanningsbytte her, men dette styrker likevel ikke sysselsetningsnivået i Sarpsborg.

Mot de andre regionene i Østfold er det ingen store ubalanser, Sarpsborg får en liten nettogevinst av kvinner fra Halden og Indre Østfold. Strømmene som går mellom de to byene legger i stor grad føringen på hvordan balansen mot resten av fylket blir: Sarpsborg vinner til seg noen menn, men må gi fra seg noen kvinner gjennom flytting i forhold til fylket forøvrig.

Den største utfordringen er å få dekket tapet mot Oslo og det sentrale Østlandsområdet på til sammen 6 prosent (av kullstørrelsen for begge kjønn) gjennom tilflytting fra andre regioner. Vi ser at strømmene til og fra landsdelene utenom Østlandet bidrar en del til dette, spesielt for kvinner. Sarpsborg taper imidlertid noe til alle regionene på Østlandet, men ikke flere kvinner enn menn. Når kvinnetapet i sum er litt større enn tapet for menn, har det utelukkende med det skjeve bytteforholdet i strømmene mellom Sarpsborg og Fredrikstad å gjøre.

Vi skal se på endringer for årskullene som kommer etter, altså født 1965-69. Tabell 3.5 viser hvordan de utflyttede fra Sarpsborg innenfor de to femårskullene født på 1960-tallet fordelte seg på de 13 regionene da de var 30 år.

Tabell 3.5 *Fraflyttede fra Sarpsborg fordelt etter hvor de bodde som 30-åringer. Årskull født 1960-64 og 1965-69. Prosent av årskullene på 15-årstrinnet.*

	Menn		Kvinner	
	1960-64	1965-69	1960-64	1965-69
I alt	100	100	100	100
Fredrikstad	22	26	26	27
Halden	5	5	5	7
Mosseregionen	5	6	6	6
Askim/Eidsberg	1	1	3	2
Nordre Østfold	1	1	1	1
Indre Østfold	3	1	4	3
Hvaler	1	1	1	1
Østfold i alt	38	41	46	47
Follo	5	3	4	4
Vestfold/Grenland	4	3	3	3
Oslo	22	30	22	23
Sentrale Østlandet ellers	12	10	9	8
Mindre sentrale Østlandet	4	2	5	4
Landet utenom Østlandet	15	11	11	11

Vi husker fra Tabell 3.1 innledningsvis at det er det flere i det siste femårskullet som flyttet fra Sarpsborg enn i det første (en økning fra 25 til 27 prosent for menn, og fra 35 til 40 prosent for kvinner). Dermed er det de regionene hvor prosentandelen øker, som i størst grad har bidratt til at flere ungdommer fra Sarpsborg flytter ut. For menn gjelder dette i ekstrem grad Oslo, i stor grad også Fredrikstad og i noen grad til Moss. Når økningen for kvinneflyttingen ikke i samme grad retter seg mot Fredrikstad, kan vi tolke det som et tegn på at det skjer en kjønnsutjevning i flyttestrømmen denne veien. Det skjeve bytteforholdet mellom menn og kvinner for de to byene ser ut til å svekkes. Kan det ha noe å gjøre med at konjunktorene har bedret seg på annen halvdel av 1990-tallet, og at dette bidrar til en ”normalisering”?

For kvinnene er det ikke så store forskjeller i fraflyttingsmønsteret. Den sterke økningen fordeles ut på de fleste regionene. Askim/Eidsberg og Indre Østfold har mottatt noen færre flyttere, tydeligvis til fordel for Halden, som har fått tydelig vekst. Østlandsområdene utenfor Oslo har ikke fått del i økningen i sum, mens Oslo og Fredrikstad har fått litt mer.

For menn er det altså en sterk vridning (med mindre økning i sum) som har kommet Oslo, Fredrikstad og Moss til del, mens alle områdene utenfor fylket ellers har tapt andeler i den permanente flyttestrømmen ut fra Sarpsborg. Det er betydelig nedgang både til Follo og til resten av Østlandet utenom Oslo, og ikke minst til landsdelene utenfor Østlandet. Nedgangen for de andre landsdelene representerer en utjevning mellom kvinner og menn, noe som kan antyde at flyttingene fra Sarpsborg og ut av landsdelen i avtakende grad er arbeidsmotivert. For flytting til Oslo kan det se ut til å være omvendt. Dette er ikke så urimelig å tro, tatt i betraktning den klart sentraliserende høykonjunktur som det siste femårskullet møtte da de var i slutten av 20-årene. Et spørsmål er imidlertid hvorfor dette ikke i samme grad har påvirket flyttestrømmene for jentene fra Sarpsborg. Et mulig svar er at en langt større del av flyttingene for kvinner tradisjonelt har vært og er bolig- og familiemotivert, og dermed i mindre grad har latt seg påvirke av konjunkturomlaget. Spesielt kan dette gjelde permanent flytting til regioner som Follo, Vestfold/Grenland og

landsdelene utenfor Østlandet. Dette er de regionene som kvinner fra Sarpsborg i størst grad blir værende i, hvis de først flytter dit.

3.3 Hvordan er lokalbefolkningen og flytterne fordelt på utdanning?

Dette avsnittet gir en dokumentasjon av forskjellene i utdanningssammensetning mellom ulike grupper i Sarpsborgs befolkning. Vi skiller mellom tre hovedgrupper, nemlig lokalbefolkningen (bofaste og tilbakeflyttere sett samlet), de fraflyttede og tilflytterne.

Forskjellen mellom disse gruppene blir tabellert for kvinner og menn, og for hvert av de to femårskullene, slik at vi også får dokumentert endringer. Kommentarene om utdanningsutviklingen i de ulike gruppene i avsnittene foran er basert på denne dokumentasjonen, og kan etterprøves her.

I kapittel 1.4 dokumenterte vi utdanningsforskjeller mellom ungdomsgruppene og voksegruppene før og etter flytting gjennom aldersfasen 15-35 år, målt ved hjelp av indekser som viser utdanningsinnslaget i de to gruppene relativt til tilsvarende innslag i landsbefolkningen. Her skal vi framstille forskjellene på en annen måte, nemlig i form av avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene. Grunnen til at vi gjør det slik, er at vi her ikke først og fremst er ute etter å dokumentere utdanningsfordelingene som sådan. Det vi har lagt til grunn for kommentarene foran, og som for vårt formål er det mest interessante, er hvordan utdanningsfordelingene i de tre gruppene av flyttere og lokalbefolkning varierer mellom kjønn og mellom femårskull. Da må vi på en eller annen måte i framstillingen få tatt hensyn til at utdanningsfordelingene på landsnivå er forskjellige mellom kjønn og årskull.

Tabell 3.6 *Andel med lav, middels og høy utdanning i landsbefolkningen på 30-årstrinnet. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Prosent.*

UTDANNING	MENN		KVINNER	
	f. 1960-64	f. 1965-69	f. 1960-64	f. 1965-69
I alt	100	100	100	100
Lav	34	26	37	24
Middels	43	46	35	41
Høy	23	28	28	35

Disse landsfordelingene er det et poeng i seg selv å få dokumentert, i det de viser utdanningsutviklingen i landet i et femårsperspektiv, og hvordan utviklingen har påvirket kjønnsfordelingen. Tabell 3.6 viser at utdanningsutviklingen har gått raskere for kvinner enn menn, med nedgang for de lavutdannede (mindre enn videregående skole) og oppgang både for høyt utdannede (mer enn videregående skole) og middels utdannede (videregående skole).

Tabellen viser videre at andelen kvinner med høy utdanning er høyere enn for menn og at denne forskjellen har økt fra første til siste femårskull. I tråd med dette er det flere menn enn kvinner på midlere utdanningsnivå (fordi mange menn har yrkesskole), men kjønnsforskjellen er blitt mindre for de siste årskullene. Fram til nå har andelen med lav utdanning vært høyere for kvinner enn menn. Denne forskjellen har de sene 60-talls-kullene for første gang snudd over i motsatt retning.

I Tabell 3.7 er alle prosentavvik, som for hver gruppe av lokalbefolkning og flyttere, kjønn og årskull summeres til null, relatert til fordelingen i samme gruppe etter kjønn og årskull på landsnivå. På den måten kan både de ulike flyttegruppene, kvinner og menn og utviklingen fra første til andre femårskull, studeres under ett.

Tabell 3.7 *Avvik fra landets utdanningsfordeling på 30-årstrinnet, for lavt, middels og høyt utdannede. Lokal befolkning, fraflyttede og tilflyttere gjennom aldersfasen 15-30 år i Sarpsborg. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene.*

	MENN						KVINNER					
	f. 1960-64			f. 1965-69			f. 1960-64			f. 1965-69		
Utdanning	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til
Avvik ialt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Lav	-9	+10	+9	-5	+10	+5	-8	+8	+11	-6	+10	+10
Middels	-8	0	-7	-14	+1	-5	-5	+3	-5	-5	+1	-2
Høy	+17	-10	-2	+19	-11	0	+13	-11	-6	+11	-11	-8

De som flytter fra Sarpsborg (Fra-kolonnen) har som vi ser langt mer utdanning enn landsbefolkningen. For menn er avvikene på høyeste nivå henholdsvis 17 og 19 prosentpoeng over landsfordelingen, hvilket betyr at henholdsvis 40 og 47 prosent av fraflyttede menn fra de to femårskullene (se i forhold til Tabell 3.6) har høy utdanning. Fraflyttede kvinner avviker mindre fra landsfordelingene enn menn (de høyt utdannede ligger 13 og 11 prosentpoeng over landsandelene), men også for kvinner bidrar utviklingen til et betydelig utdanningstap gjennom fraflytting. Utviklingen fra første til siste femårskull har ikke påvirket utdanningskjevhetene blant de fraflyttede så mye, bortsett fra at det er blitt færre menn med middels utdanningsnivå som flytter.

Skjevhetene for lokalbefolkningen (Lok-kolonnen) går systematisk i motsatt retning i forhold til de som flytter ut. Det er altså svært store forskjeller mellom de som blir værende i Sarpsborg og de som flytter ut. Utdanning bidrar mye til å sortere byens ungdom i flyttere og "blivere" i et langsiktig perspektiv. Vi ser at utdanningskjevhetene for lokalbefolkningen også er polarisert, på den måten at de lavt utdannede er overrepresentert og de høyt utdannede underrepresentert. Middelnivået er imidlertid nokså jevnt representert for menn og med en liten overrepresentasjon for kvinner. Sarpsborg beholder altså mange på mellomnivået, sikkert mange med yrkesfaglig bakgrunn. Utviklingen fra første til siste femårskull har ikke gitt noen endringer i skjevhetene for lokalbefolkningen i Sarpsborg, befolkningen som er blitt boende har akkurat holdt tritt med utdanningsutviklingen på landsnivå.

Også tilflytterne (Til-kolonnen) har en utdannings sammensetning som for begge kjønn og femårskull viser negative avvik i forhold til landsfordelingen, og her er skjevhetene størst for kvinner. For menn er det mellomnivået som er svakest representert blant tilflytterne, for kvinner er det både de høyt utdannede og de mellomutdannede. For menn viser utviklingen fra første til siste femårskull at utdanningskjevhetene er blitt noe mindre blant tilflytterne, men for kvinner er det omvendt. Siden utdanningsutviklingen på landsnivå går raskest for kvinner, kan det se ut til at kvinnene som flytter til Sarpsborg ikke har holdt helt tritt, mens mennene som kommer altså har klart det.

I Sarpsborg som de fleste andre steder er tilflytterne bedre utdannet enn de lokale, selv om begge grupper ligger under landsgjennomsnittet for begge kjønn og begge femårskull. Forskjellene mellom tilflytterne og de lokale er betydelig mindre enn mange andre steder,

for eksempel også i Fredrikstad. Det er vel å ta i for sterkt å si at voksenbefolkningen i Sarpsborg på 30-årstrinnet er homogen med hensyn på utdanning og oppvekstregion (hjemmefra versus utenfra), men sammenlignet med en rekke andre byer er skjevhetene Tabell 3.7 viser, nokså små.

3.4 Hvordan er lokalbefolkningen og flytterne sysselsatt?

Dette avsnittet dokumenterer hvordan de fraflyttede, tilflytterne og lokalbefolkningen (bofaste og tilbakeflyttere til sammen) er sysselsatt, i forhold til hvordan menn og kvinner fra de samme årskullene er det på landsbasis. Avsnittet er bygget opp over samme lest som det foregående, med den forskjell at vi her ser på sysselsettingsstabilitet i stedet for på utdanningsnivå.

Tabell 3.8 *Andel stabilt sysselsatte, ustabil sysselsatte og ikke-sysselsatte i landsbefolkningen de siste tre årene på 1990-tallet. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Prosent.*

Sysselsetting	MENN		KVINNER	
	f. 1960-64	f.1965-69	f. 1960-64	f. 1965-69
I alt	100	100	100	100
Stabil	78	71	61	55
Ustabil	15	21	23	29
Ikke sysselsatt	7	8	16	16

Vi har lagt sysselsettingen i perioden 1997-99 til grunn. Har man vært sammenhengende i arbeid i denne perioden, kalles sysselsettingen **stabil**. Har man vært i jobb kun i deler av perioden, kalles sysselsettingen **ustabil**. De **ikke sysselsatte** er naturlig nok de som da aldri har vært i arbeid i treårsperioden. Tabell 3.8 viser først hvordan menn og kvinner i landsbefolkningen i de to femårskullene fordeler seg på disse kategoriene. Menn er som kjent mer stabile på arbeidsmarkedet enn kvinner, og utviklingen fra første til siste femårskull viser at forskjellene knapt kan sies å ha avtatt heller. Når de siste kullene er mindre stabile enn de første, har det mest å gjøre med at vi ikke har kunnet observere sysselsettingen på samme alderstrinn, pga. mangel på mange nok årsobservasjoner (materialet inneholder sju, vi ville ha trengt ti). Det første femårskullet er derfor observert da de var i alder 33-35 år, det siste i alder 28-30 år. Det er dermed naturlig at det første kullet oppviser større stabilitet enn det siste, siden de når de er fem år eldre er blitt mer etablerte på arbeidsmarkedet.

Sysselsettingen varierer naturlig nok mindre mellom regioner og flyttegrupper enn utdanningsnivået. Det henger sammen med at flytting i stor grad skjer som tilpasninger til forhold på arbeidsmarkedet. Likevel er det de fleste steder, også i Sarpsborg, slik at lokalbefolkningen både har et høyere sysselsettingsnivå og er mer stabile på arbeidsmarkedet enn tilflytterne. At de lokale er mer stabile kan delvis forklares ved at de ikke har flyttet dit for å få eller skifte arbeid, men dette er ikke noen hovedforklaring, når vi knytter stabilitet kun til de siste tre årene av hele 20-årsfasen og 15-årsfasen for de to femårskullene henholdsvis.

Tabell 3.9 *Avvik fra sysselsettingsfordeling på landsnivå. Lokal befolkning, fraflyttede og tilflyttere gjennom aldersfasen 15-30 år i Sarpsborg. Menn og kvinner i to femårskull født på 1960-tallet. Avvik i prosentpoeng fra landsfordelingene.*

	MENN						KVINNER					
	f. 1960-64			f. 1965-69			f. 1960-64			f. 1965-69		
Sysselsatt	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til	Fra	Lok	Til
Avvik ialt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stabilt	+3	0	-8	-2	+4	+1	0	+4	-8	+3	+2	-5
Ustabilt	-2	-3	+4	+1	-5	0	0	-6	+3	-1	-4	-1
Ikke syss.	-1	+3	+4	+1	+1	-1	0	+2	+5	-2	+2	+6

Vi ser at både de lokalrekrutterte og de fraflyttede fra Sarpsborg tenderer til å være like stabilt eller mer stabilt sysselsatt enn landsbefolkningen. Likevel er sysselsettingsnivået for de lokale av begge kjønn lavere enn landsgjennomsnittet (andelen ikke-sysselsatte er høyere). De ustabile er svært lavt representert blant de lokale i Sarpsborg. Med unntak av menn flyttet til Sarpsborg, født 1965-69, som er sysselsatt omtrent som landsbefolkningen, har tilflytterne både et lavere sysselsettingsnivå og er mer ustabile enn det normale. Dette er tydeligst for innflytterkvinnene.

Fraflyttede er i arbeid omtrent som på landsbasis eller litt mer (fracflyttede kvinner i første femårskull har avvik 0 i alle tre kategorier). Vi kan her ikke trekke den konklusjonen at det har lønnet seg å flytte fra kommunen for å få stabilt arbeid, tendensen er snarere den motsatte. Det har imidlertid ikke lønnet seg å flytte til kommunen, hvis det var arbeid man var ute etter. Vi har tidligere funnet tendenser til at mange av tilflytterne både til Sarpsborg og Fredrikstad har hatt bolig- og familiemotivasjon som grunn. Dette indikeres også her, og i motsetning til for tilflytterne i Fredrikstad slår det sterkere ut for kvinner enn for menn. Dette er hva vi kan vente, siden familiemotivert flytting for kvinner ikke medfører at man ønsker arbeid i samme grad som for menn.

Det siste er et eksempel på at det har vært lettere å få bekreftet en del tradisjonelle hypoteser om flyttestrømmene til Sarpsborg enn for strømmene som er gått til Fredrikstad. Fredrikstad har nok et mer kvinnedominert arbeidsmarked, hvor flytteårsakene i større grad kan være samkoblinger av flere motiver, slik de i stor grad er i de større norske byene.